9383

Bibl. Jag.

IV

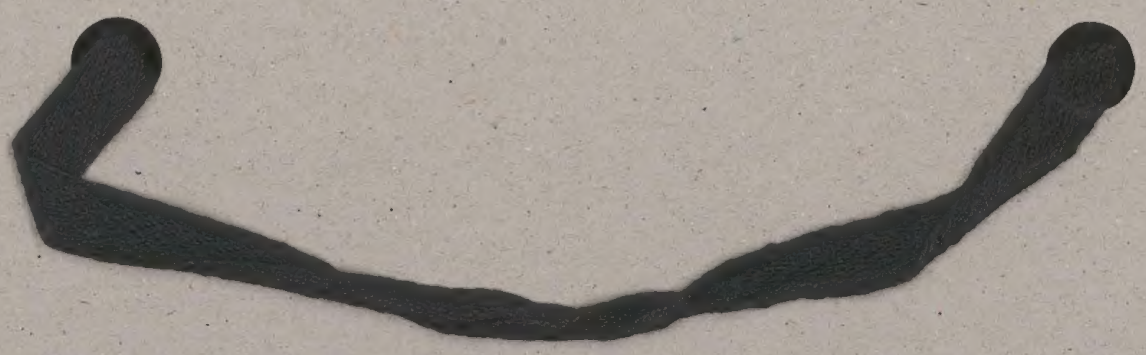

P r o j e k t

planu wydawnictwa pism ś.p.Prof.M.Smoluchowskiego.

Bibl. Jag.

1.

Ogólny plan wydawnictwa prac ś.p.Prof.Smoluchowskiego.

Dla wydawnictwa proponuję tytuł:Maryan Smoluchowski.Opera omnia wydane staraniem----------/Dokładna stylizacya tego w języku francuskim będzie mogła później być omówiona./

Na początku byłoby słowo wstępne od wydawcy po francusku,w którem ogólnie byłby omówiony cel wydawnictwa i szczegółowo zaznaczony wspó-udział Tow.Nauk.w Warszawie.Dalej byłby omówiony sposób ułożenia ,a więc chronologiczny porządek i sprawa pominięcia niektórych prac.A więc najpierw ogólna zasada,że pomija się te prace w jednym z trzech międzynarodowych języków,które są identyczne lub prawie identyczne z pomieszczonemi pracami w drugim z tychże trzech języków.O ileżwięc jest pomieszczona praca po francusku to pomija się identyczną niemiecką lub angielską. Jako język w którym się pracę pozostawia przyjmuje się język /międzynarodowy/,w którym chronologicznie najpierw się ukazała,zawsze więc będzie to język,w którym praca się ukazała w Bulletynie Akademii.Prace polskie pozostawia się choćby były drukowane i w innym języku.

Dalej będą wyszczególnione według lat te prace,które zupełnie zostają pominięte/ są to prace prawie wyłącznie tylko sprawozdawcze i główna część Poradnika/,z dokładnem podaniem tytułów i miejsc,gdzie były drukowane.Dalej proponuję,aby wymienić,że zostają też pominięte prace uczniów z inicyatywy Smoluchowskiego wykonane,a będące w związku z jego pracami/Stock,Rybczyński/ z wyszczególnieniem tytułów prac i miejsca druku i z ewentualnem odniesieniem do stron wydawnictwa,w których Smoluchowski te prace omawia.

Nakoniec zasada podziału na tomy: Tom I.

Tom I.do r.1909 włącznie.

Tom II od r. 1910.

Nastąpiłaby dalej przedmowa po francusku,ewentualnie może także i po polsku zawierająca życiorys,sylwetkę indywidualności,i omówienie kierunków prac Smoluchowskiego i ogólnego jego dla nauki znaczenia,omówienie obejmujące w sobie podział działalności naukowej na grupy rzeczowe, może nie z najzupełniej szczegółowem rozsegregowaniem prac na grupy według tematów,jak to np. zrobiono w wydawnictwie Opera omnia Nenckiego

Rowland

I The Physical Paper of H. A. Rowland

Portrait

III. The Physical Papers of

2 typed copy

Collected For Publication By a Committee Of The Faculty Of The University

V. Rowland
wykaz wszystkich typed
i medale

VII Preface

Przegląd wydawnictw powierzono przez Stochow
Komitet Redakcyjny Stowarzystwom, które
powołały Redakcyjne Biura

IX Contents
wedle Freści
i chronologicznie

1. - - - - Page
2.
3.
...

Osobno bibliografia na końcu

Bibliography - - wszystkie prace

Index - - - -

Życiorys

288. Henry Rowland Modern Theories .. 289 -

ale z podkreśleniem zasadniczych działów. O rzeczy tej na razie bliżej nie piszę, bo uważam, że najpierw musi być zadecydowane, czy przedmowę ma napisać w całości wydawca, czy też ewentualnie możnaby zrealizować następujący projekt, poruszony przezemnie już dawniej, a zdaniem mojem dla wydawnictwa najkorzystniejszy: A więc przedmowa składałaby się z dwóch części. Część pierwsza obejmującą życiorys i sylwetkę osoby napisałbym /po francusku/ ja. Do napisania części drugiej, obejmującej znaczenie twórczości naukowej Smouchowskiego dla dzisiejszej nauki, najwłaściwiej zdaniem mojem byłoby zaprosić Einsteina, a to nawet nie ze względu na to, że jest on najpoważniejszą firmą, ale przedewszystkiem ze względu na najbliższe pokrewieństwo zakresu pracy. Pewna trudność byłaby w tem może, że Einstein zapewne przysłałby rękopis po niemiecku. Sądzę nawet, że ze względu na tę wielką wspólność zakresu tematów teoryi Einsteina i Smoluchowskiego jest rzeczą tak bardzo naturalną, iż do napisania tego zaprasza się Einsteina, a z drugiej strony jest tak naturalnem, że Einstein pisze po niemiecku, że zdaniem mojem pomieszczenie drugiej części przedmowy po niemiecku raziłby zbytnio nie mogło. Ewentualnie nie byłoby też rzeczą niemożliwą, aby poprosić Einsteina, by ze względu na to, że językiem redakcyjnym jest język francuski, pozwolił, aby manuskrypt jego na francuskie przetłomaczyć z zaznaczeniem, że jest to tłomaczone z niemieckiego oryginału.

Pod względem rzeczowym, sądzę, że w razie przedmowy w ten sposób złożonej wydawnictwo wyszłoby najpiękniej i najpoważniej.

Stawiam tu ten projekt do rozważenia, zaznaczając przytem, że sprawa ta, która ewentualnie mogłaby wymagać bliższego jeszcze porozumienia, nie potrzebuje być bynajmniej decydowana odrazu. Zarówno bowiem słowo wstępne jak i przedmowa będą miały swoją oddzielną /rzymską/ paginacyę, tak że rzecz będzie musiała być zadecydowana dopiero pod koniec druku pierwszego tomu.

Co się tyczy formy zewnętrznej wydawnictwa, to proponuję formę w jakiej zostały wydane zbiorowe prace Waltera Ritza /wydane u Gauthier-Villars, 1911/. Format byłby wydawnictw Akademii Krak.

Każda praca zaczyna się w wysokości około 3/4 na nowej stronie. Na lewej stronie w wysokości linii paginacyi napis wielkimi literami alfabetu: Maryan Smoluchowski : Opera omnia V.I lub II. i rok publikacyi

1/sta

Mathematical
and
Physical Papers

III. M. and
Ph. P.
by
Sir William Thomson LL.D. D.C.L.
Professor of Natural . . .

Vol. I

I. Preface

VII Contents w porządku chronologicznym
bez zmiany stron / dopiski osobno

Art. I . . . . p. 1.
(from the Math. Journal)

Niektóre tytuły zrozumieć, treść opuszczam te mianowicie, które gruchem się ukazały

pracy. Na lewej stronie w tejże linii/paginacyi/X rzymska liczba bieżąca wydawnictwa-i tytuł pracy wielkiemi literami alfabetu zredukowany do jednej linii.

Po zatem forma jak u dzieł Hitza, a więc:

X./rzymska liczba bieżąca wydawnictwa/.

Tytuł /wielk. literami alfabetu/.

Kursywem, miejsce z którego praca przedrukowana.

W przypadku, gdy wobec jednego tekstu drukowanego np. francuskiego, zostaje pominięty tekst drugi np. niemiecki, odnośnik gwiazdkowy od linii podającej miejsce dawnego wydania pracy wskazywałby na uwagę wydawcy umieszczoną kursywem na dole strony, w której po francusku byłoby zaznaczone, że praca ta ukazała się także pod takim a takim tytułem w innym języku i w innem czasopiśmie.

Co się tyczy numerów bieżących wydawnictwa to początkowo chciałem jako takie umieścić numery porządkowe oznaczone w dołączonym szczegółowym planie treści. Już po napisaniu na maszynie jednak doszedłem do przekonania, że właściwiej może będzie, jeśli te Nra, które obejmują te same prace i pod równoznacznym tytułem w jednym z języków międzynarodowych i w polskim oznaczone będą wspólnym numerem bieżącym rzymskim z dodatkiem arabsk. 1 lub 2 i takie właśnie numerowanie proponuję./Na dołączonym szczegółowym planie treści numera te pomieszczone są w pierwszej kolumnie wypisanej czerwonym atramentem/.

Co się tyczy bardzo licznych autocytatów, to proponuję je pozostawić tak jak w oryginałach, tylko do każdego dodać w kwadratowym nawiasie kursywem: Opera Vol. I lub II,-rzymski Nr. bież. cytowanej pracy i str. danego tomu wydawnictwa.

Wszelkie uwagi o ileby były potrzebne bez względu na język danej pracy dodawane by były po francusku, tylko w przypadku prac polskich raczej chyba po polsku.

Figury a oczywiście tembardziej tablice w tekście, proponuję by miały numera porządkowe rachowane od początku danej pracy nie zaś od początku wydawnictwa. Figury prac drukowanych w dwóch tekstach byłyby identyczne i miałe identyczne liczby porządkowe.-Niektóre figury w pracach są zrobione dość pobieżnie, tak że zrobienie z nich poprawnej kliszy byłoby niemożebne, te więc tutaj polecę przerysować.

Curie

~~Portrait~~

1. Oeuvres de Pierre Curie

2. Portrait

3. Oeuvres de Pierre Curie Publiées Par Les Soins de la Société Française de Physique

Kraków

1922

Paginacja:

Introduction I — XXV od początku – portret nie ponumerowany

Na końcu

Répertoire Bibliographique des Principaux Mémoires de Pierre Curie

według 1) rzeczowo, w których się ukazały
2) chronologicznie

		Nos du présent Volume	Pages du Présent Volume
Annales de Ph. – 6e série, Tome XVII 1889 page 392			

Table Des Matières

	Pages
Préface par . . .	V
1. . według ~~po~~ Treści – i chronologicznie	
2. . .	

Współczesnie zwracam się listownie do Svedberga, czy nie mógłby dostarczyć ewentualnie odpisów listów Smoluchowskiego, któreby mogły nadać się do publikacyi. O jednym takim liście, wielokrotnie cytowanym wiem z pewnością, żeby był odpowiedni. W razie, gdyby taki list jeden czy więcej nadawał się do pomieszczenia i na czas nadszedł, wtedy zaproponuję, aby go pod odpowiednim Nrem porządkowym, chronologicznie mu odpowiadającym pomieścić pod tytułem: Extrait du lettre X à M....

Tak sobie przedstawiam w ogólnym zarysie plan wydawnictwa. [illegible] jakowolwiek uwagi i projekty modyfikacyi bardzo będę obowiązany.

Z. Godlewski.

Ritz

1) ~~Ostatno portret~~ Marjan Smoluchowski
Opera omnia

2) -portrait

2.)

Marjan Smoluchowski.

Opera omnia

wydane
przez Polską Akademję Umiejętności
w Krakowie

Kraków

Drukarnia ...

Rudnowa wystawcy „Mroja"

Zakł. Życiorys. prof. Natanson

Table Des Matières.

(na początku czy na końcu!)

I ..... (Annalen der Physik t. X. 1901, p. 323)

Na każdej stronicy:

Oeuvres de Walter Ritz XI. Theorie ...

5

Szczegółowy plan treści wydawnictwa prac ś.p.Prof.Smoluchowskiego.

Tom I.obejmuje prace wydane do r.1910.włącznie.

Numer porządk. wydawnict.	Numer dołączonego spisu prac.		Ilość stron pol.franc,niem.	Ilość stron angiel.	Rys.
1.	1.	[illegible]	[illegible]		1.
2.	2.	[illegible]	34.		7.
3.	3.	[illegible]	[illegible]		
4.	4.	[illegible]	[illegible]		2.
5.	5.	[illegible]	[illegible]		1.
6.	6.	[illegible]	22.		10.
7.	7.	[illegible]	2.		
8.	8.	[illegible]	32.		2.
9.	9.	[illegible]	26.		7.
10.	10.	[illegible]	[illegible]		2.
11.	11.	[illegible]	4.		2.
	12.	/ang.str.2/proponuję opuścić ponieważ zawiera tylko pewną część tego co Nr.11.sp.pr.pozatem nic nowego.			
12.	13.	[illegible]	32.		4.
13.	14.	[illegible]		19.	2.
14.	15.	[illegible]	25.		
			233	77	118 43 35

.323)

6

| | | |

7

| | | |

			56	19		37	
56	45	----------				1.	
57	46	----------			1.		
58	51	----------		1.			
59	52	----------		1.			
	53	/angiel.nr.9/.będzie,że można opuścić, ze względu na to,że główna część zawiera to samo co niem.Nr.49 sp.prac,a na pierwszych dwóch stronach jest streszczenie podstaw teorvi podanych w prac.II a i IIb, co jeszczenie przesądziły chyba tylko względy wyrowy,a więc to,że pozn. [illegible] wyłaby tylko jedna praca po angielsku.					
60	54	----------					1.
61	55	----------				1.	
62	56 a.	----------				1.	
63	56 b.	----------		1.			
64	57	----------				1.	
65	58	----------		1.			
66	59	----------				1.	
		Uwaga: Do tomu tej pracy proponuję dodać p.t.Streszczenie-streszczenie przesłane przed wykładem przez Jodłuchowskiego a wydrukowane w:Czas.Inż.II.r.Nr.1.				2	
67 a	60	----------			1,67		2
68	61	----------		1.			
69	62	----------				1	
70	63	----------				1	
71	64	----------				14	
72	65	----------				1.	1
73	66	----------				1	
74	67	Uwaga: Jest to,że Nr.67 jest tylko streszczeniem pracy Nr.41 i 42 mają przesłanie, że słusznie powinno być wyjęte z tego, co zawiera w mniej więcej, a przedewszystkim na większą przejrzystość, skoro z tego streszczenia wynika.				1	
75	68	----------				13	
76	69	----------				1.	
77	70	----------				1.	
78	71	Treść Nr.71 zawarta jest także w Nr.12, 65,67 i 74, przy czym,że nie to należy go potępić, bo ważna na specyalne zastosowanie do statystyki hellebra i przydatne dla osobnego bestaniania.				1	1
			152	10	308	10	5
			480				

		480	152	10	300	10	5
[illegible]	72	----------			.		1
[illegible]	73	----------			.		
[illegible]	74	----------	[illegible]				
[illegible]	75	----------			25		1
		[illegible]					
[illegible]	76	----------			[illegible]		1
[illegible]	77	"Torebka" [illegible]:					
		[illegible]	[illegible]				
		[illegible]	11				
[illegible]	78	----------	9				
[illegible]	79	----------	15				
[illegible]	[illegible]	----------			.		
[illegible]	[illegible]	----------	[illegible]				
[illegible]	[illegible]	----------			7.		1
		[illegible]					
[illegible]	[illegible]	----------			11.		
[illegible]	[illegible]	----------	[illegible]				
		718	297	10	407	10	14

1.

Plan wydawnictwa prac ś.p.prof.Smoluchowskiego.

Dla wydawnictwa proponuję tytuł:Maryan Smoluchowski,Opera omnia wydane nakładem-----------------------------------/podobnie stylizacyę tego w języku francuskim trzeba będzie później [illegible] omówić./

Co [illegible] słowo wstępne od wydawcy po francusku,w którym ogólnie byłby omówiony cel wydawnictwa i szczegółowo zaznaczony sposób [illegible] w szczególności byłby omówiony sposób układania, w jakim chronologiczny porządek i [illegible] niektórych prac. [illegible] najpierw ogólna zasada,że podaje się te prace w jednym z trzech międzynarodowych języków,które są [illegible] lub prawie identyczne z pomieszczonemi pracami w drugim z tychże trzech języków. [illegible] jest pomieszczona praca po francusku to podaje się [illegible] lub angielską; jeżeli język w którym się prace pierwotnie ukazywały jest [illegible] międzynarodowy,w którym chronologicznie najpierw się ukazała,zaś z nich będzie ta [illegible],w którym prace się ukazały kollektywnie [illegible]. Prace polskie [illegible] się prawie zawsze były wydawane i w innym języku.

Dalej byłoby [illegible] tak że prace,które [illegible] zostaną pominięte,/ bo te prace prawie wyłącznie tylko streszczenie i pierwsze części [illegible], z dokładnem podaniem tytułów i miejsc,gdzie były drukowane. Dalej proponuję,aby wyjaśnić,że zostają też pominięte prace [illegible] z inicyatywy Smoluchowskiego wykonane,a [illegible] z jego [illegible], wyjątkowo z wyszczególnieniem tytułów prac i miejsc ich druku i z równoczesnem odnośnikiem do stron wydawnictwa,w których Smoluchowski te prace omawia.

Wszystkie [illegible] podzielić na tomy:

Tom I.do r.1906 włącznie.

Tom II od r. [illegible].

[illegible] możliwie obszerny po francusku,ewentualnie [illegible] także i po polsku, zawierający życiorys,wyliczenie [illegible],i omówienie [illegible] prac Smoluchowskiego i ogólnego jego dla nauki znaczenia,[illegible] obejmujące w sobie podział działalności naukowej na grupy [illegible], oraz [illegible] w najogólniejszym [illegible] prac w grupy [illegible],że to [illegible] w wydawnictwie Opera omnia [illegible]

2

[illegible]

[illegible] jak u dzieł Sitza, a więc:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

4

Współcześnie zwracam się listownie do Svedberga, czy nie mógłby dostarczyć ewentualnie odpisów listów Smoluchowskiego, któreby mogły nadać się do publikacyi. O jednym takim liście, wielokrotnie cytowanym wiem z pewnością, żeby był odpowiedni. W razie, gdyby taki list jeden czy więcej nadawał się do pomieszczenia i na czas nadszedł, wtedy zaproponuję, aby go pod odpowiednim Nrem porządkowym, chronologicznie mu odpowiadającym pomieścić pod tytułem: Extrait du lettre X à Y....

Tak sobie przedstawiam w ogólnym zarysie plan wydawnictwa. Za jakiekolwiek uwagi i projekty modyfikacyi bardzo będę obowiązany.

T. Godlewski.

5

Szczegółowy plan treści wydawnictwa prac ś.p.Prof.Smoluchowskiego.

Tom I.obejmuje prace wydane do r.1910.włącznie.

N u m e r porządk. wydawniet.	N u m e r dołączonego spisu prac.		Ilość stron pol.	franc.	niem.	angiel.	rys.
1.	1.	----------			8.		1.
2.	2.	----------			34.		7.
3.	3.	----------		3.			
4.	4.	----------		12.			2.
5.	6.art.1.Tytuł w wydawnictwie:Electrification of Air by Röntgen Rays.					4.	1.
6.	5.Tytuł w wydawnictwie:Conductance produced in Gases e.t.c. Uwaga: Takie ułożenie Nr.5 i 6 wydawnictwa uważam jako najlepsze;Nr6 spisu prac obejmuje jako swój I artykuł proponowany nr.5 wydawnictwa pod podanym tytułem,który zresztą jako taki i pod tym tytułem osobno był drukowany w: Nature 55,p.199 i w Science p.139. Nr.6 spisu prac obejmuje w art.XXXII-7.rzeczowo to co jest w Nrze 5 spisu prac,który proponuję jako Nr.6. wydawnictwa,pod podanym tytułem jak był w Phil.Mag. ogłoszony.Wskazane jest natomiast nie przedrukowywanie całości nr.6 spisu prac,ze względu na to,że nosi raczej charakter dziennika laboratoryjnego,częściami Akademii Edynburgskiej przedstawianego. Artykuły II-7,zostały następnie uporządkowane /z pominięciem mało ważnych szczegółów doświadczalnych/ ogłoszone w Phil.Mag.,/Nr.5 spisu prac/ pod podanym tytułem i pod nazwiskiem tylko dwóch autorów,/bez Kalusiny/.					22.	10.
7.	7.	----------				2.	
8.	8.	----------			30.		2.
9.	9.	----------			25.		2.
10.	10.	----------				25.	2.
11.	11.	----------			4.		2.
	12.	/ang.str.2/proponuję opuścić ponieważ zawiera tylko pewną część tego co Nr.11.sp.pr.pozatem nic nowego.					
12.	13.	----------	32.				4.
13.	14.	----------			19.		2.
14.	15.	O atmosferze ziemi i planet	23.				

6.

233 57 15 118 43 35

O wyniku nowych badań nad promieniowaniem

Über die Atmosphäre der Sonne u. der Planeten

O teorjach Kinetycznych

Sur les phénomènes aérodynamiques

b. /polsk. str. 41/ proponuję opuścić

O zjawiskach aerodynamicznych

21 ~~Przyczynek do A la théorie de l'éudosmose~~

~~Przyczynek do teorji endosmozy~~

19 O metodzie podobieństwa dynamicznego

20 On the principles of aerodynamics

21. Przyczynek do teorji endosmozy elektrycznej

22. Contribution à la théorie de l'endosmose électrique

23 Über Unregelmäßigkeiten in der Verteilung

25. ~~Sur la formation~~

26 b. O powstawaniu zjaw

27 Zur Theorie der elektr. Kataphorese

28 a. Sur le chemin moyen

7 O drodze średniej cząsteczek gazu

~~30 Teoria der theorie cinetique~~ Tom I.

29 Zarys teorji kinetycznej Tom I.

30. Zur kinetischen Theorie der Brownschen Molekular. 25

Teorja ruchów cieczy lepkich

2 b. La théorie du mouvement des liquides

31 Zarys najnowszych postępów fizyki

31 I. /pols. str. 7/ proponuję opuścić jako

57 238 141 142 65

39

~~35~~

~~36~~

37

38

40

39

41

42

44

43

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

7

2

		Uwagi o kilku zjawiskach drobnowzr.	3.			niema!
33		Uwagi o kilku zjawiskach drobnowzr.	2.			
	33 a.	Theorie cinét. de l'opalescence		10.		
35	34	Teorja kinetyczna opalesc.				
36	35					
37		Molekularkinet. Theorie der op.		21		Rome I tom.
		Kilka uwag o fizycznej podstawie	2			
38		Lord Kelvin	17.			
		[illegible] przerabia w opisie jako rzecz sprawozdawczą.				
40		Über ein gewisses Stabilitätsproblem		20		2.
39	36 a.	O pewnem zagadnieniu z teorji spręż.	4.			
41		Versuche über Faltungserscheinungen		3.		
42		Some Remarks				
44	39 a.	Sur la conductibilité calorifique	317	160	170	59
43		O przewodnictwie cieplnem ciał sprężystych	13.			
45		Sur la théorie mécanique de l'érosion		3		
46		Van der Waals teorja stanu ciekłego	1.			
47		Kinetyczna teorja transpiracji	6			
		[illegible] między [illegible] proponuje dać wyznaczone wartości według nr. 45 sp. prac [illegible] p. 14.				
48		The theory of transpiration			18	
		[illegible] proponuje omówić jako identyczne z [illegible] nr. 42 a.				
49		Über Wärmeleitung pulverförmiger Körper				
		[illegible] prace [illegible] (listy 56)				
		[illegible] obejmuje prace wydane od roku 1911.				
50		Bemerkung zur Theorie des absoluten Maximums				
		[illegible] proponuje omówić jako identyczne z [illegible] nr. [illegible]				
51		O wzajemnem oddziaływaniu [illegible]	3			
52		Über die Wechselwirkung von Kugeln				
53		Ewolucja teorji atomist.	1.			
54		Zur Theorie der Wärmeleitung in				

8.

55	Beitrag zur Theorie der Opalesz	45	28	42	18	4	
56	Etudes sur la conductibilité cal.			12.			
57	Atomistyka współczesna		13.				
58	O pewnym zagadnieniu kinetycznej teorji roztw	16.	6.				
	53 /angiel.str.9/.Sądzę,że-można-opuścić,- ze względu na to,że główna część zawiera to samo co niem.Nr.49 sp.prac,a na pierwszych dwóch stronach jest streszczenie podatów teoryi podanych w Nrze.33 a i 33b. Za pomieszczeniem przemawiałby chyba tylko [illegible] przewy, a więc to,że poza tem w tomie II gim byłaby tylko jedna praca po angielsku.						
59	On the practical Applicability				10.		
60	Experimentell nachweisbare			12			
61	Anzahl im Grafe der Molekule			18			
62	Liczba i wielkość cząsteczek	15					
63	Einige Beispiele Brownscher Bewegung			17			
64	Dzisiejszy stan teorji atomist.	19					
65	63 Vorträge über die kinetische Theorie						
	Uwaga: Na końcu tej pracy proponuję dać [illegible] Zusammenfassung streszczenie przesłane przed wykładem przez Smoluchowskiego a wydrukowane w: Phys.Zeit.XIV.p.261.						
66	Elektrische Endosmose			2			
67	O fluktuacjach	77		63	2		
68	Bemerkung zu der Arbeit Balles			4			
69	Studien über Molekularstatistik			15			
70	Über durchschnittliche maximale Abweichung			14			
71	Molekularkinetische Studien über Unregelm			30	2		
72	Notiz über die Berechnung der Brownschen			4			
73	71 Über die zeitliche Veränderlichkeit			6			
	Uwaga: Imo to,że Nr.67 jest tylko [illegible] cowanym wyciągiem z Nr.63 i 65 spisu prac uważam,że stanowczo powinien być pomieszczony,że [illegible] w wolnej przestrzeni. [illegible] przejrzyste [illegible] streszczenie wszystkie.						
74	Über gewisse Mängel in der Begründung			13			
75	Zur Theorie der Zustandsgleichung			8			
76	Über Brownsche Molekularbewegung			13			
77	75 [illegible] Nr.71 zawarta jest całą w Nr.63. [illegible]			7	1		
	547	178	38	313	28	9	

Numer porządk. rocznika	Numer porządk. zbioru	Tytuł	Strony				
77 78	72	Theoretische Bemerkungen.					1
78 79	73	Experimentelle Bestätigung			2.		
81 80	74	Uwagi o pojęciu przypadku	14.				
82 81	75	Drei Vorträge über Diffusion			29		4
		Uwaga: nr 75 zawiera w części I i II ej znaczną część tego co było w wielu Nrach poprzednich, a w części IIIej to co będzie zawarte w nrze 76 i ewent. w [illegible] to uważam, że bezwarunkowo powinien być pomieszczony.					
83 82	76	Versuch einer mathematischen Theorie			40.		
84 83	77	Z "Poradnika" proponuję pomieścić: Wstęp ogólny L.j.str. - i "Zakończenie" L.j.str. -	9 11				
85 84	78	Znaczenie nauk ścisłych					
86 85	79	M. Rudki.	15				
87 86	[illegible]	Referat o potrzebach pracowni fiz. (brak)			7.	—	Niema
88 87	81	Kobiety w naukach ścisłych					
89 88	82	Grundriß der Koagulation			1.		1
		Uwaga: nr 82 nie zawiera wcale Liczne nic nowego ponad to co jest w części III ej nr 75 i w nrze 76; dlatego jasna sprawa, że możnaby to pominąć lub wziąć za odmienną formę ujęcia, przystępną specjalnie dla chemików zastosowanie i pewien, powiedziałbym, szczególny, nalecz rzeczy wydanej po śmierci autora.					
90	83				11.		Niema
91	84						Niema
		484					
	85	Über die Bewegung der Gestirne	785	317	39	402 (30)	28	18

Karl - Olszewski - ein Gelehrten Leben
Die Naturwiss. Dez. 1917.

En 1918 l'Académie des Sciences confia l'édition de tous les travaux scientifiques d'impérissable mémoire feu professeur M. Smoluchowski à son ami le professeur de l'Ecole Polytechnique à Lwow Dr. T. Godlewski. Le professeur Godlewski a fait le plan général de l'édition, mais l'oeuvre ne put pas paraître à cause de la crise que subissait l'Etat à l'époque primitive de son organisation.

En 1921 la situation s'améliora, mais malheureusement une mort prématurée enleva le professeur Godlewski; il mourut agé seulement de 45 ans.

C'est alors comme ancien élève de feu professeur Smoluchowski, je fus chargé par l'Académie des Sciences de continuer le travail commencé par le professeur Godlewski. Ci dessous suit le plan d'édition conçu par le professeur Godlewski que j'ai modifié à peine.

Selon ce plan l'oeuvre se dévise en trois tomes: les deux premiers comprennent les travaux scientifiques, le troisième destiné pour le grand-public polonais, contient les travaux scientifiques populaires écrits seulement en polonais. Les travaux scientifiques écrits en polonais en français, en allemand, en anglais sont groupés d'après l'ordre chronologique de leur apparition dans les journaux scientifiques et sont pourvus des numéros d'ordre

Si un travail sans des modifications sensibles fut imprimé en deux langues étrangères il n'est donné dans l'oeuvre présente qu'en une seule, les travaux écrits en polonais y sont donnés en totalité. A la fin du second tome se trouve le régistre chronologique de tous les travaux scientifique du professeur Smoluchovski compris ou omis dans l'oeuvre présente.

Wydaniu wszystkich prac niezapomnianej pamięci profesora M. Smolnickiego powierzyła Akademja Umiejętności w r. 1918 przyjacielowi Zmarłego profesorowi Lwowskiej Politechniki Dr. T. Godlewskiemu. Profesor Godlewski przygotował ogólny plan wydawnictwa, ale z powodu trudności finansowych w najpierwszym okresie organizacji Państwa nie mogło ono być zrealizowane. Niestety nie było danem profesorowi Godlewskiemu dokończyć zaczętego dzieła, gdy gdy chociaż trudności wspomniane przeciwko zostały usunięte; śmierć zabrała Go przedwcześnie w 45 r. życia w lecie 1921 r.

W tedy na życzenie Akademji Umiejętności ~~podjąłem się jako jeden z najstarszych wysłowowania dla mnie jako do jednego z najstarszych uczniów Profesora M. Smolnickiego, podjąłem się~~ 31 wykonania rozpoczętego przez Profesora Godlewskiego.

Plan wydawnictwa ~~po profesorze Godlewskim~~ przedstawia się w następujący sposób: Wydawnictwo ~~obejmuje~~ obejmuje prace naukowe. Prace drukowane w tym języku (polskim, francuskim, niemieckim, angielskim, włoskim) w 2 tomach, tom I prace drukowane są w porządku chronologicznym, tak jak się ukazywały w czasopismach naukowych i oznaczone są porządkowemi liczbami rzymskimi.

Jeśli pasażem praca bez wielkich zmian drukowana była w dwóch obcych językach, natenczas pozostawia się w wydawnictwie tylko pracę w tym języku, w którym chronologicznie najwcześniej była ~~drukowana~~ wydaną. Prace w polskim języku pozostawia się w każdym razie następujące.

Po tym porządkowym spisie prac wchodzących do niniejszego wydawnictwa z dokładnym ~~wymienieniem~~ podaniem miejsca i roku w którym były drukowane i ~~wymienione~~ po wymienieniem powodu, dla którego zostają pominięte. ~~Wymienione~~

Wydawnictwo dzieli się na 3 tomy: dwa pierwsze obejmują prace naukowe, trzeci tom przeznaczony dla szerokiego ogółu polskiego zawiera prace popularno-naukowe wydane w języku polskim. Prace naukowe drukowane są w porządku chronologicznym, w tym języku, w którym (polskim, francuskim, niemieckim, angielskim) w którym się ukazały w czasopismach naukowych i oznaczone są porządkowemi liczbami. Jeśli tasama praca bez wielkich zmian drukowana była w dwóch obcych językach, pozostawiono się ją w wydawnictwie tylko w jednym. Prace naukowe w polskim języku są wszystkie zarówno niedrukowane.

Chronologiczny spis wszystkich prac zarówno publikowanych w wydawnictwie jak i pominiętych znajduje się na końcu t. II go.

Prof. J. Stock

Przytaczamy z uwagi Kilka uwag życiorysowych pozwalam sobie przesłać ~~[illegible]~~ swoje przemyślane ~~propozycje~~ z postrzeżeń:

~~[illegible] dla mnie moim zdaniem~~

1. Uważałbym za przez bardzo pożądany aby ~~w kilku zdaniach przypomnieć wydarzenia o [illegible]~~ ~~umieścić~~ w życiorysie ~~[illegible]~~ poświęcić nieco miejsca głównemu dziełu życiowemu Swoli t.z. fluktuacji, któremu osobne ustępy poświęca n.p. Perrin w swej Książce, Schaefer w swej bardzo rozpowszechnionej fizyce teoretycznej. Wprawdzie „artificiem laudet opus, ale w ogólnej charakterystyce ~~powinien [illegible] zdania~~ grubemi pociągnięciami powinno być moim i zdaniem ~~[illegible]~~ Kierunki pracy zaznaczone, tembardziej że na str. 3. przyznanie ~~[illegible]~~ Pan Rektor specjalnie ~~[illegible]~~ treści jednej pracy mniej pracowitej aniżeli fluktuacji.

~~[illegible]~~ Odpowiednio ustępem ~~byłby stosowny w [illegible]~~ moim należałoby wypełnić 5 lat jego ~~[illegible]~~ na str 4 ~~[illegible]~~ (Ainsi s'écoulerent quinze années laborieuses et fécondes) które ~~[illegible]~~ wiele pustki.

Poddaję dalej pod rozwagę i decyzję następujące wątpliwości:

Czy nie należałoby wobec powszechności wzgledem głównej osoby, zmodyfikować charakterystykę Lorda Kelvina, który mimo swej wielkości jest ~~[illegible]~~ tutaj osobą na drugim planie?

Czy nie zanadto podkreślone jest – mimo wszystko – jego wychowanie niemieckie w Wiedniu: ~~I Thomsonnam~~

Polskość Smoluchowskiego zanadto jest w cieniu wobec ~~postępu~~ początku, ~~Roz~~ życiorysu. Czy nie byłoby wskazanem na str. 5. na dole dodać do dyskretnego zdania: quelque chose se dégageait „Dla Ludzkości i Polski,"

~~[illegible]~~ Może być że ja specjalnie ~~jako~~ inaczej odczuwam sprawy odnoszące się do mego profesora i dlatego ~~[illegible]~~ będzie ogromnie dobrze, jeśli jeszcze p. Prof. Wróblewski swoje zdanie wypowie

~~w~~ miejscach: conseilleur de l'Empereur François Joseph,

Lycée Theresianum de Vienne, prof. M. Höfler,

Faculté de Phil. de l'Univ. de Vienne, sub auspiciis Imperatoris.

Wprawdzie są to ważne ~~szczegóły~~ ogniwa w łańcuchu zdarzeń życiowych ~~dla późniejszej pracy~~ ale ~~[illegible]~~ ~~obecnie~~ ważniejszą ~~jest~~ zdaje jest późniejsza praca twórcza aniżeli to, że ~~M~~ nowy egzamin złożył z odznaczeniem w takim czy innym liceum.

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Sądzę, że należy podać ~~datę~~ śmierci i miejsce a ponadto podkreślić, że ~~był~~ zmarł jako rektorem Univ. Jag..

vaux

Tous

li

I/ Po

III

IV

Table des Matières.

— — — — —

> T.N.S.W. r. XXXIII, 1918
Drukarnia ul. Lindego l. 4.

Karta tytułowa: M. Sm-ski w 2im przypadku

Zasady naczelne (Nr. 1)
prace polskie - i obcem

Spis prac, zaraz po przedmowie wydawcy
zupełny i kompletny - bibliograficznie, №-№ ułatwią
cytowanie w całem wydawnictwie

x p. 1 jizne Staszewski 1917–1918

pp. 1–2 Przedmowa Einsteina

Wzory: Walter Ritz
Rayleigh
Maxwell
Kelvin

– Żywa pagina: pp. 2–3

– Zasada numerowania 14a XIVa XIVA
14b XIVb XIVB

Czyniłbym lepiej wszystkie w jednym ciągu
Pokrewieństwo prac?
Np. o przewodn. cieplnem
(polskie monografie)

– Dopisek mój do pracy w Boltzmann Festschrift
po angielsku? po francusku?

– Upoważnienia? Akademia Wiedeńska
Annalen d. Physik
Phys. Zft
Ostwald Zft
Kolloid Zft

Journ. de Phys.
Phil. Mag.
—
Graetz Handbuch?
Beattie?

№№ 5, 6, 7 Beattie, Smol., Kelvin ?

Stosunek prac: № 8 (Ann.) = № 10 (Phil. Mag.)

Ann. 64, 107

Phil. Mag. 46. 192

ang: przez zak. Kn. T.S. 202–206 zwenty streszczenie w em.

№ 13 (zbierająca monografia)

№ 18 i № 15

* Opinić z mocne № 32

№ 20 a, 20 b, 22, 23

№ 21 a, 21 b, 27

№ 28 a, 28 b

№ 29 a, 29 b, 29 c

№ 26 a, 26

№ 28 a, 28 b

№ 29 a, 29 b, 29 c

№ 30 a, 30 b

33 a, 33 b, 33 c

36 a, 36 b, 37, 34 ? (2 polskie)

39 ? inna

(?) 43, 39 a, 39 b,

42 a, 42 b, 42 c

Cy potrzeba Zusammenfassung № 59

№ 75, 84

Tom I.

Jatur. 544
685
1229 : 2 = 615

Tom II.

Zacyna się
39 O pewnem zagadnieniu ...

Test 544
Teor. r. 10
Franc. 16
Opalne. 20
" 21
611

Pisma popularne M. Smoluchowskiego.

	Format
1. Życiorys i portret	
2. Wstęp do fizyki	81
3. Znaczenie nauk ścisłych	9
4. Potrzeba pracownicza	3
5. Hypoteza teor.	16
6. Atomistyka	16
7. Dzisiejszy stan teor. at.	16
8. Liczba i wielkość cząsteczek	15
~~9. Kobiety w nauk. ścisłych~~	
9. Lord Kelvin	17
10. O. Olszewski	~~15~~
11. Kobiety w naukach ścisłych	20
12 (2.) Uwagi o pojęciu przyp.	11
	209 str.

16
15.
16.
87.
9.
15.
20.
205

Str.	Popularne:	Wstępne:	Str.
17	Lord Kelvin	Kilka uwag o ~~gimnaz.~~ o fizycznych podstawach teoryj gorotworzących.	33
16	Ewolucja teorji atomist.		
16	Atomistyka spółczesna		
15.	Liczba i wielkości cząsteczek	Budowa materji	63
16.	Dzisiejszy stan teorji atomist.		96
81.	Wstęp i Zakończenie Poradnika		
9.	Znaczenie nauk ścisłych		
15.	M. Curie — (?)		
20.	Kobiety w naukach ścisłych		
205	Uwagi o pojęciu przypadku		

? O-Ciecierskim (w

O potrzebie pracowni fizycznej

O uwagi o pojęciu przypadku w zjawiskach fiz. (referat) → brak

20 str. (~~brak~~) (streszczenie)

1) podział na 3 tomy

2) Czy umieścić wstępne

3) Czy jest: Teorja ~~[illegible]~~

4) ch. Rutki

16+16 = 32 }
2
20+21 = { 20 }
21 }
20+4 24 }
8 }
2
25 }
13 }
3
7
6 }
18 }
5
3
3 }
12 }
22
10
10
6
10
12
17
33
77
2
25
14
30
4
6
13
5
10
7
6
3
14
29
40
7
11
627 +
536 dotąd
1163 (+37) = 1200 : 2 = 600
+ 200

Wypisać wszystkie prace osobno popul. i podzielić na dwa tomy. " naukowe.

32	16		
~~33~~			
34	2		
35	20		
36	21		
~~37~~			
38		17	
39	4		
40	20		
41	8		
42	2		
43	13		
44	25		
45	3		
46	7		
47	6		
48	18		
49	5		
50	3		
51	3		
52	12		
53		16	
54	22		
55	10		
56	10		
57		16	
58	6		
59	10		
60	12		
61 ?	18		Anzahl zu groß
62	~~15~~	15	
63	17		
64		19	
65	33		
66	63		
67	77		
68	2		
69	25		
70	14		
71	30		
72	4		
73	6		
74	13		
75	5		
76	10		
77	7		
78	6		
79	3		
80 ?	14		
81	29		
	54		
	685	16	

82		40		
83			81	
84			9	
~~85~~	?		~~18~~	Rudki
86			~~32~~	
87			20	
88			7	
89		11	~~72~~	

W. 85 – będzie wydrukowany in dem Blauch-Hefte – der „Naturwissenschaften"

Ponadto drukuje ij prasa w Bolloir-Zeitschrift –

Zyniorys Olszewskiego — będzie wydrukowany

—

Dawne rzeczy

1908) O Stan. Rzepińskim Akad. Polskie, II p. 274–276

1908) Odczyty i odczyt Wł. Natanson Ak. Polskie II p. 134–136

" Dwie książki z dziedziny „filozofii przyrody" Akad. Polskie 4 str. 291–296

---

1) Mikhailenko i Fardiant – Petersburg 1913

2) Experiment. Nachweis. – der Äther theorie der widerstand Nobelsphäre. Verhandl. d. d. Ph. u. Ch. München 1912 2[1] 83 – 1913

3) Vortrag in phys. Gesellschaft Wien 1914

W rękopisie: 18 odczytów 1914 Octualogiach we fizyce.

Artykuł o sprawie ruchów wyk. w min. powszech – po angielsku,

Odczyty

o Anglii – brakujące rozprawy: 23

o Robiectach w nauce

na kursach T.N.S.W. Kilkakrotnie Lwów, (Kraków) Wiedeń, Kraków

o owym zjeździe w Petersburgu –

I. Reibung in nicht wäss. Lösungen

1

I.

Über die innere Reibung in nicht wässrigen Lösungen ~~Lösungen~~.

(Sitzungsberichte der Kaiserl. Akademie der Wissenschaften in Wien. Mathem.-naturw. Classe; Bd. CII. Abth. IIa, ~~November~~ 1893; pp. 1136-1140)

II. Elastizität weicher Körper.

II.

Akustische Untersuchungen über die Elastizität weicher Körper.

Sitzungsberichte der Kaiserl. Akademie der Wissenschaften in Wien. Mathem.-naturw. Classe; Bd. CIII. Abth. IIa, ~~Juli~~ 1894; pp. 739-772)

III. Le rayonnement des corps

III.

Recherches sur la dépendance entre le rayonnement d'un corps et la nature du milieu environnant.

(Comptes Rendus des Séances de l'Académie des Sciences. t. CXXII, 1896; pp. 230-232)

IV. La loi de Clausius.

IV.

Recherches sur une loi de Clausius au point de vue d'une théorie générale de la radiation

(Journal de Physique t. V, 1896; pp. 488-

V. Electrification of air.

V.

Electrification of air by Röntgen-rays.*

(Science, Vol. V. No. 108, ~~January 22~~ 1897; pp. 139-141)

[* En collaboration avec Lord Kelvin et J. C. Beattie; Ed.]

VI. Conductance of gases.

VI.

Conductance produced in Gases by Röntgen Rays, by Ultra-Violet Light and by Uranium, and some consequences thereof.*

(Philosophical Magazine Vol. 43, 1897; pp. 418-435)

[En collaboration avec Lord Kelvin et J. C. Beattie.]

VII. On Electric Equilibrium.

VII.

On Electric Equilibrium between Uranium and an insulated Metal in its Neighbourhood.*

(Philosofical Magazine Vol. 45, 1898; pp. 277–279)

* En collaboration avec Lord Kelvin et J. C. Beattie.

VIII. Wärmeleitung in verdünnten Gasen.

VIII.

Über Wärmeleitung in verdünnten Gasen

(Annalen der Physik und Chemie, ~~Neue Folge~~ Band 64, ~~pp. XXX~~ 1898; pp. 101–130.)

ium
hood.*
-279)

IX.

Über den Temperatursprung bei Wärmeleitung in Gasen.

(Sitzungsberichte der Kaiserl. Akademie der Wissenschaften in Wien. Mathem.-naturw. Classe; Bd. CVII. Abth. II.a, ~~X~~. 1898; ~~pp. 304-329.) März 1898.~~

X. On Conduction of Heat.

en

101-130.)

X.

On Conduction of Heat by Rarefied Gases.

(Philosophical Magazine Vol. 46, 1898; pp. 192-206.)

XI. Wärmeleitung in Gasen.

XI.

Neuere Untersuchungen über die Wärmeleitung in Gasen.

(Oester. Chem.-Ztg. II, 1899; pp. 385–392.)

XII. O przewodnictwie cieplnem gazów.

XII.

O przewodnictwie cieplnem gazów według dotychczasowych teoryj i doświadczeń.

(Prace matematyczno-fizyczne, t. X, 1898; pp. 33–64.)

XIII. Temperatursprung in Gasen.

XIII.

Weitere Studien über den Temperatursprung bei Wärmeleitung in Gasen.

(Sitzungsberichte der Kaiserl. Akademie der Wissenschaften in Wien. Mathem.-naturw. Classe; Bd. CVIII. Abth. IIa, ~~Januar~~ 1899; pp. 5-23)

XIV. Atmosfera ziemi i planet.

XIV.

O atmosferze ziemi i planet.

Księga pamiątkowa wydana przez Uniwersytet lwowski ku uczczeniu 500-letniego jubileuszu Uniwersytetu ~~Krakowskiego~~ Krakowskiego r. 1900; pp. 1-28

1898; pp. 33-64.

XV. ~~Nov~~ Nowsze badania nad promieniowaniem.

XV.

O wynikach nowszych badań nad promieniowaniem.

~~Kosmos~~

(Kosmos, czasopismo polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, zeszyt II i III – 1900; pp. 74–87)

XVI. Über die Atmosphäre der Planeten.

XVI

Über die Atmosphäre der Erde und der Planeten.

(Physikalische Zeitschrift. 2. Jahrgang, Nr. 20, 1900; ~~p. 307~~ pp. 307–313)

XVII. ~~XV~~. O teorjach kinetycznych materji.

XVII.

O nowszych postępach na polu teoryj kinetycznych materji.

(Prace matematyczno-fizyczne t. XII, 1901; pp. 112–135.)

XVIII. Sur les phénomènes aérodynamiques.

XVIII.

Sur les phénomènes aérodynamiques et les effets thermiques qui les accompagnent.

(Extrait du bulletin de L'Académie ..... Classe des sciences ... ~~Mai~~ 1903; pp. 143–182)

XIX. O metodzie podobieństw dynamicznych.

XIX.

O metodzie podob. .... i jej zastosowaniach w mechanice cieczy i gazów.

(Prace matematyczno-fizyczne t. XV, 1904; pp. 1–20).

XX. On the principles of aerodynamics.

XX

On the principles of aerodynamics and their application . .

(Philosophical Magazine Vol. 7 1904; pp. 667–681.)

XXII. L'endosmose électrique.

XXII.

Contribution à la theorie . . . .

(Extrait du bulletin . . . .
Classe des sciences . . .
~~Mars~~ 1903; pp. 182–199.)

XXIII. Unregelmäßige Verteilung von Gasmolekülen.

XXIII.

Über Unregelmäßigkeiten . . . .
Boltzmann-Festschrift pp. 626–641.

s.

67 – 68.)

olekuł.

XXI. O endosmozie elektrycznej

XXI.

Przyczynek do teorji endosmozy elektrycznej i kilku pokrewnych zjawisk.

(Rozprawy wydziału matematyczno-przyrodniczego Akademji Umiejętności w Krakowie. T. XLIII. Serja A, 1903; pp. 110 – 127.)

Dotąd podane:

XXIV.

O tworzeniu się t. zw. żył w cieczach

XXV

O powstawaniu żył . . .

Rozprawy wydziału matematyczno-przyrodniczego Akademji Umiejętności w Krakowie. T. XLIV. Serja A. 1904; str. 148 – 157.

XXV.

Sur les veines d'efflux dans les liquides

Extrait du Bulletin de l'Académie des Sciences de Cracovie, Classe des Sciences mathématiques et naturelle 1904; pp. 371–384.

XXVI. Beitrag zur electrischen Katapharese.

Physikalische Zeitschrift, 6. Jahrgang, Nr. 17, 1905; pp. 529–531

XXVII

O swobodnej drodze cząsteczek gazu.

Rozprawy ..... T. XLVI, Serja A, 1906; str. 129–139.

XXVIII

Sur le chemin libre des molécules.

Extrait du Bulletin .. 1906; pp. 202–213.

XXIX.

Teorja ruchu Browna.

Rozprawy Wydziału .. T. XLVI. Serj. A, 1906; str. 257–291

XXX.

Theorie der Brownschen Bewegung.

Annalen der Physik, Band 21, 1906; pp. 756–780

Dotąd posiadam 12/VI 1923.

Obliczenie kosztów wydawnictwa tomu II. "Pism"
M. Smoluchowskiego

15 pierwszych prac zajmuje arkuszy 11 - - - - 11 ark.
№ 16, 17, 18, 19, 20 - - - - - - - - - - - - str. 42 - - - ~~stron~~.

№ 21 ... stronic wydawnictwa	10		
№ 22	16.	26	
№ 23	17.	43.	
№ 24	90	133.	
Gült. Grenzen	33.	166	
Endromse	80	246.	
Studien 1914	25.	271.	
Durchsch 1915	14.	285	
Mol. th. Stud. 1915	30	315	
Notiz	4.	319	
Zeitl. Veränd. 1915	8.	327	
Mängel 1915	15.	342	
Zust.-Gleich. 1915	5	347	
Brown 1915 Ann.	10	357	
Kollord. St.	10	367	
Veskorit-Koll.	10	377	
Rayleigh 1916	3	380	
Przypadek 1916	14	394	
3 Vorträge	36	430	
Koagul. Kinetik	46	476	
Zufall	14	490	
Grundriß Koag. Kinetik	12	502	502
			42
			546
		11 ark.	177
			723.

№ 16	2
№ 17	3.
№ 18	12
№ 19	17
№ 20	8
	42

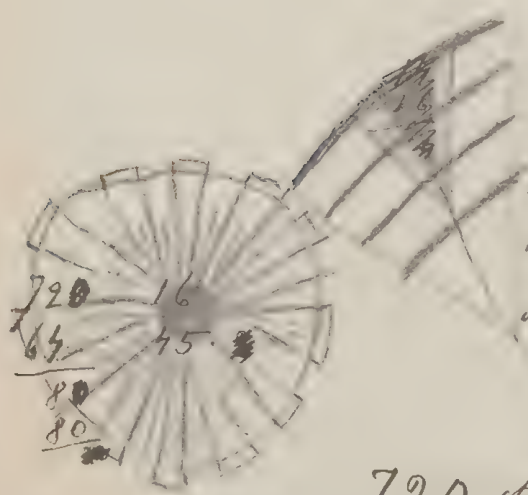

720 stronic = 45 arkuszy } 45½ arkuszy
+ 8 str.

Według obliczenia p. J. Filipowskiego

koszt papieru, składania, odbicia

od arkusza 275 rsp

Broszurowanie od arkusza - - - - - 10 rsp

Składka ok. 100 rsp; od arkusza - - - - - - 2 rsp

287 rsp

Honorarjum wydawcy od arkusza } - - - - -

287
70
357

357
45
1785
1428
16065.
180
16.245

210
80
370

370
45
1850
1480
16650
185
16835

7500 360
72 21
30

tom III :

16.
14.
16.
18.
14.
20. 6
80 11.
12 12
7
16 .
16 .

Prace nie ogłoszone w tomie I-ym

5) Kilka uwag o fizycznych podstawach teoryj górotwórczych
(A) Kosmos 34. 547–579. 1909
(–576)

Lord Kelvin
III Ateneum polskie 1. 212–228 – 1908

2) Über ein gewisses Stabilitätsproblem d. Elast-lehre und dessen Beziehung zur Entstehung v. Faltengebirgen
(A) Bull. Acad. Juin 1909. 3–20
II 1.5
18

1.) O pewnem zagadnieniu z T. Spr. i jego związku z wytw. się gór fałdowych
(A) Rozpr. Ak. 49. 223–226 – 1909
3

4. ~~Doświadczenia nad fałdowaniem się przez płyt. prostokątnych~~
Versuche über Falt-bosch schwimm. el. Platten
Bull. 1909. 727–734.
8

3.) Some Remarks on the Mechanics of Overthrust
(A) Geolog. Mag. 6. 204–205. 1909
589
2

7. O przewodn. cieplnem ciał sproszkowanych
(P) Rozpr. 50. 83–95 ——— 1910 13

8. Sur la conductibilité calorif. des corps pulverisés
(B) Bull. Mai 1910. 129–153 (X) 2.5

6. Sur la Théorie Mécanique de l'Erosion Glaciaire
Comptes Rendus, Vol. 150 } pp. 1368–1371. 1910 (X) 2½
Séance du 23 mai 1910.

11. Ueber der Waalsa teorja stanu ciekłego a zjawiska. lepk.
Kosmos 35. 543–549. 1910 (X) 7

12. Przyczynek do kinet. teorji transpiracji, dyfuzji i przewodnictwa cieplnego w gazach rozrzedzonych (X)
d Rozpr. 50. 209–214. 1910

~~Zur kinet. Theorie d. Transpiration u. Diffusion verdünnter Gase~~ (zawarta w № 13) (X)
~~d Annalen d. Physik 33. 1559–1570. 1910~~

5. op.

13. Contributions to the theory of transpiration, diffusion and thermal conduction in var. gases
d Bull. Juillet 1910 pp. 295–312

10. Über Wärmeleitung pulverförmiger Körper und ein neues hierauf gegründetes W-verfahren

II. Kongress Wien .. 7 str. .. 1910

---

14. Bemerkung z. Theorie d. absol. Manometers v. Knudsen

Annalen 34. 182–184. 1911

~~Some remarks on conduction of heat through rarefied gases~~

~~Phil Mag 21. 11–14. 1911~~ ~~zu Nr 13~~

---

17. O oddziaływ. wzaj. kul porus². w ośrodku lepkim

Rozprawy 51. 3–5 : 1911

---

18. Über die Wechselwirkung von Kugeln — bewegen

Bull. 1911. 28–39 { ~~Rybczyński~~ Stockj. Rozpr. 51.

III Zwolnienia teorji atomistycznej

Rocznik At. (24 str.) 1911

Wiad. Mat. 15. 201–216

---

15. Zur Theorie d. Wärmeleitung in verdünnt. Gasen und die dabei auftret. Druckkräfte

Bull. 1911. 432–453

Uwagi teoret. o przewodn. cieplnej w gazach rozrzedzonych

raz — — ciśnieniach

Rozpr. (?) 1911

Zur Theorie d. Wärmeleitung i. verd. Gasen u. d. dabei auftret. Druckkräfte (X)

Annalen 35. 983–1004. 1911

zawarta [illegible] w N.

---

21. Beitrag z. Theorie d. Opaleszenz v. Gasen im krit. Zustande

Bull. 1911. 493–502

---

9. Conductibilité calorif. des corps pulverisés (Suite)

(B) Bull. 1911. Octobre 1911. pp. 548–557

III Atomistyka współczesna

Pamiętnik XI. Zjazdu (16 str.) (w odb.) 1911

---

20. O pewnem zagadnieniu kinet. teorji roztworów

Ks. Pam. Uniw. Lwowskiego (8 str.) 1911

On Opalescence of Gases in the Critical State

Phil Mag. 23. 165–173. 1912

zawarta w N° 24 powyżej

2

19. On the practical Applicability of Stokes' Law

Int. Congress of Mathematicians Cambridge : August 1912
(10 str. w odb.)

---

22. Experimentell nachweisbare, der übl. Thermodyn. widersprech. Molek-phänomene

Phys. Zfl XIII. 1069–1080 . 1912

III

Anzahl u. Grösse d. Moleküle u. Atome
~~Nombre et dimension des molécules~~ ...

Scientia XIII. 27–44 . 1913

III

Liczba i wielkość cz-ek i atomów

Wiad. mat. 17. 315–329 . 1913

---

23. Einige Beispiele Brown'scher Mol. Beweg u. Einfluß äu. B. Kräfte

Bull. 1913. 418–434

III

Dzisiejszy stan teorji atom.

Kosmos 38 . 355–373 . 1913

---

25. Gültigkeits-grenzen d. II. Hauptsatzes d. W-theorie

Göttinger Vorträge . Teubner 1914. 89–121
Phys. Zfl 14. 261

Elektrische Endosmose u. Strömungsströme
Graetz-Handbuch (366–428 – 1914
(Band II)

III

30.

---

24. O fluktuacjach termodyn. i ruch. Browna
Prace m.f. 25. 187–263. 1914

---

16. Bemerkungen zu d. Arbeit B. Baule's
Annalen 45. 623–624. 1914.

---

26. Studien über Mol-Statistik v. Emulsionen u. d. Zusammenhang mit d. Brown-Bewegung
Sitzber. Wien Akad. 123. 2381–2405. 1914

---

27. Über durchschnittliche maximale Abweichung d. Brown
Sitzber. Wien Ak. 124. 263–276. 1915

---

28. Molek.-theor. Studien über Umkehr thermod. irrevers. Vorgänge
Sitzber. Wien. Ak. 124. 339–368. 1915

2 | 13

30. Notiz über d. Berechnung d. Brown. Molbewegung bei Ehrenfest-Mollitor

Phys. Zft 16. 318–321. 1915

Über die zeitliche Veränderlichkeit d. Gruppierung v. Emulsionsteilchen

Phys. Zft 16. 321–327. 1915

~~Ü gewisse widersprüchl. w. schwer zurech. entropie~~

Über gewisse Mängel in d. Begründung d. Entropie-Satzes

Bull. 1915. 164–178

---

31. Zur Theorie d. Zustandsgleichungen

Annalen 48. 1098–1102. 1915

---

32. Über Brown'sche Mol-Bewegung unter Einwirkung äusserer Kräfte und

Annalen 48. 1103–1112. 1915

---

34. Studien über Kolloidstatistik u. d. Mechanismus d. Diff.

Kolloid-Zft XVIII. 48–54 1916

35. Theoretische Bemerkungen über d. Viskosität d. Kolloide

Kolloid-Zft XVIII. 190–195

---

33 Experimentelle Bestätigung d. Theorie Lord Rayleigh's

Bull. 1916. 218–220

III. Uwagi o pojęciu przypadku w zjaw. fizycznych

Księga Pam. Wł. Orechowicza 445–458. 1916

---

36 Drei Vorträge über Diffusion, Brown Mol-Bewg. – und Koagulation

Phys. Zft 17. 557–571
587–599. 1916

---

37 Versuch einer math. Theorie d. Koagulat.-Kinetik

Zft f. phys. Chemie 92. 129–168. 1917

Poradnik dla Samouków

383 str.
dop. 471–526

Rudzki jako geofizyk

Kosmos 1917. 105 – 119 ⊗

Referat o znaczeniu nauk ścisłych dla ogóln. wykształcen

Muzeum 1917. 286 – 294 ⊗

Referat o potrzebach pracowni fizycznych

Über d. Begriff d. Wahrscheinlichkeit u. d. Gesetzes d. Zufalls in d. th. Physik

---

„Odczyty i szkice" Wład. Natansona

„Ateneum Polskie 1908. 134–136

Stanisław Kępiński, wspomn. pośmiertne

„Ateneum Polskie 1908 274 – 276

Dwie książki z Wiedzy „Filozofii przyrody"

„Ateneum Polskie 1908. 291–296

Kobiety w naukach ścisłych

(X)

„Rok Polski" zeszyt XII

Kraków 1918

20 str. w odbitce

Karl Olszewski – Ein Gelehrt. Leben

Die Naturwissenschaften

Dezember 1917

Grundriß – d. Koagulationskinetik kolloider Lösungen

Kolloid-Zft. Band 21. 1917

pp. 98 – 104

38.

Zarys najnowszych postępów fizyki

(X)

Muzeum 1907

39 str. w odbitce

opuszczone w tomie I. umyślnie

Théorie cinétique de l'opalescence des gaz à l'état critique ...

Bull. déc. 1907. 1057 – 1075

op. um.

Sprawozdania z prac polskich na polu fiz. 1901–1902

Kosmos 1904. 528 – 545

III

Michailicul (?) i Forschaul

Jaternik 1913

Kilka uwag o analogiach fizycznych, zwłaszcza w teorji przewodn. el., cieplnej

Wiadomości Mat XXII. 167–176.

1918

Stronie :

3	1	25	3	10	33
18	2	7	2	8	63
2	3	6	12	9	17
8	4	~~12 m~~	22	10	2
33	5	18	22	12	26
13	6	7	10	17	
6 pnc : 77 str.		63	71	66	201

14	10	15
30	7	13
4	6	40
7	3	10
15	14	7
5	40	85
75		

77
63
71
66
201
75
40
85
678 str.

16
5
80

tom III

1. Lord Kelvin
   Ateneum Polskie 1. 212–228. 1908

2. Ewolucya teorji atomistycznej
   Rocznik Akademji Um. 1911. str. 131–154
   Wiadomości Matemat. 15. str. 201–216. 1911

3. Atomistyka współczesna
   Księga Pamiątkowa XI. Zjazdu 1911
   str. 129–143

tylko odbitka przy (4)
   ~~Anzahl u. Größe d. Moleküle und Atome~~
   ~~Scientia XIII. 27–44. 1913~~

4. Liczba i wielkość cz-ek i atomów
   Wiad. Matem. 17. str. 315–329. 1913

5. Dzisiejszy stan teorji atomistycznej
   Kosmos 38. 355–373. 1913

17 Elektrische Endosmose und Strömungsströme
Graetz-Handbuch
Bd. 2. pp. 366–428. 1914 X

6. Uwagi o pojęciu przypadku w zjawiskach fizycznych – Księga Pam. Ob. Orzechowicza
str. 445–458. – 1916 X

12. Poradnik dla Samouków
str. 1–383
dopełn. 471–526
XII Wstęp
XIII Zakończenie
XIV. Zarys historji fizyki w Polsce
oraz 13 i 14 X

8. Rudzki jako geofizyk
Kosmos pp. 105–114. 1917 X

9. O znaczeniu nauk ścisłych dla ogóln. wykształcenia (itd.)
Muzeum pp. 286–294. 1917 X

15. O potrzebach pracowni fizycznych itd.
Nauka polska, 1.

Michalicut i Fosecktul
Taternik 1913

7. Über den Begriff d. Wahrscheinlichkeit u. d. Gesetzes des Zufalls in d. Th. Physik
D. Nat. Wiss. 1918. Heft 17

Odczyty i szkice Lod. Natanson
Ateneum Polskie 134–136. 1908

Stan. Kępiński, wspomn. pośmiertne
Ateneum Polskie 274–276. 1908

Dwie książki z dziedz. filozofii przyrody
Ateneum Polskie 291–296. 1908

---

11. Kobiety w naukach ścisłych
Rok Polski zeszyt 12
Kraków 1918

---

10. Karl Olszewski – ein Gelehrten Leben
D. Naturwissenschaften
December 1917

---

16. Kilka uwag o analogiach fizycznych —
Wiadom. Matemat. 22. 167–176
rok 1918

XVIII. Uzupełnienie bibljograficzne

Następujące prace i pisma M. Smoluchowskiego nie zostały objęte przez wydawnictwo niniejsze.

1. Etherion, a New Gas? – Nature, tom LIX. London 1899, pp. 223 – 224 (January 5, 1899)

2. Kongres międzynarodowy fizyków, odbyty w Paryżu (od dn. 6–12 sierpnia) w r. 1900 r. – Wiadomości Matematyczne, tom V. Warszawa 1901, str. 80–89.

3. O zjawiskach aerodynamicznych i połączonych z niemi objawach cieplnych. – Rozprawy Wydz. Mat. Przyrodniczego Akademji Umiejętności, tom XLIII, A. Kraków 1903, str. 71 – 119. (Tekst polski rozprawy, pomieszczonej, w tekście francuskim, w tomie I, str. 306 – 345).

4. Sprawozdania z prac polskich na polu fizyki za lata 1901 i 1902. – Kosmos, tom XXIX. Lwów 1904, str. 528–545.

5. Essai d'une théorie cinétique du mouvement Brownien et des milieux troubles. Bulletin Int. de l'Académie des Sciences de Cracovie, Classe d. Sc. math. et nat., année 1906, pp. 577–602. (Tekst francuski rozpraw, pomieszczonych, w tekstach polskim i niemieckim, w tomie I, str. 490 – 514 oraz 515 – 538).

6. Zarys najnowszych postępów fizyki. – Muzeum, tom XXIII, Lwów 1907, str. 43–60 i 144 – 165. W osobnej odbitce, Lwów 1907, 8°. str. 39.

7. Uwagi o kilku zjawiskach drobinowych, związanych z przypadkowemi odchyleniami od stanu najprawdopodobniejszego. Sprawozdanie X-go Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich, Lwów 1908. str. 19.

8. Théorie cinétique de l'opalescence des gaz à l'état critique et de certains phénomènes corrélatifs. – Bulletin Int. de l'Académie des Sciences de Cracovie, Classe d. Sc. Math. et Nat., année 1907, pp. 1057 – 1075. (Tekst francuski rozprawy, pomieszczonej, w tekstach polskim i niemieckim, w tomie I, str. 570 – 588 oraz 589 – 609).

9. Dr Władysław Natanson: Odczyty i szkice. Warszawa 1908. Wyd. 2. Ateneum Polskie, tom II, Lwów 1908, str. 134 13. (Sprawozdanie).

10. Stanisław Kępiński, wspomnienie pośmiertne. Ateneum Polskie, tom II, Lwów 1908, str. 274 – 276.

11. Dwie książki z Encyklopedyi "Filozofji przyrody". H. Poincaré, Nauka i Hypoteza, przekład M. H. Horwitza, pod redakcją L. Silbersteina Warszawa 1908. H. Poincaré Wartość Nauki, przekład L. Silbersteina. Warszawa 1908. – Ateneum Polskie, tom IV. Lwów 1908. str. 291 296. (Sprawozdanie).

12. Zur kinetischen Theorie der Transpiration und Diffusion verdünnter Gase. – Annalen der Physik, Bd. XXXIII Leipzig 1910, pp. 1559 – 1570. (Tekst niemiecki rozprawy, pomieszczonej, w tekstach polskim i angielskim, w tomie II, str. 128 – 133 oraz 134 151).

13. Some Remarks on Conduction of Heat through Rarefied Gases. – Philosophical Magazine and Journal of Science, VI Series, Vol. XXI. London 1911, pp. 11 14 (Streszczenie pracy, pomieszczonej w tomie II, str. 128 133 oraz 134 151)

14. Zur Theorie der Wärmeleitung in verdünnten Gasen und der dabei auftretenden Drückkräfte. – Annalen der Physik, Bd. XXXV Leipzig 1911, pp. 983 – 1004 (Streszczenie rozprawy pomieszczonej w tomie II, str. 155 176).

15. On Opalescence of Gases in the Critical State. – Philosophical Magazine and Journal of Science, VI Series Vol. XXIII, London 1912, pp. 165 – 173 (Streszczenie rozprawy, pomieszczonej w tomie II, str. 215 – 225).

16. Experimentell nachweisbare, der üblichen Thermodynamik widersprechende Molekularphänomene. Verhandlungen d. Versammlung

deutscher Naturforscher und Ärzte, Münster 1912; 2(1) 83. 1913. (Streszczenie rozprawy pomieszczonej w tomie II, str. 226 – 251).

17. Mihailecul (1926 m) i Farcaul (1961 m) w zimie. – Taternik, organ Sekcji Turystycznej Towarzystwa Tatrzańskiego. Rok VII, Kraków 1913. str. 103 107.

18. Anzahl und Größe der Moleküle und Atome. Scientia, Vol. XIII. Bologna 1913, pp. 27 – 44 (Tekst niemiecki pracy, pomieszczonej w tomie III, str 45 – 59).

19. Über die zeitliche Veränderlichkeit der Gruppierung von Emulsionsteilchen und die Konstanz der Diffusionserscheinungen. Physikalische Zeitschrift, Jahrg. XVI, Leipzig 1915, pp. 321 324. (Streszczenie rozpraw umieszczonych w tomie II, str 399 – 421, 422 454 oraz 435 – 461).

20. Tyczerski głosnie w Sekcji. Taternik, organ Sekcji Turystycznej Towarzystwa Tatrzańskiego. Rok 1915 1921. Nadzwyczajne Zebranie Sekcji. Rok 1921, str. 5 9.

21. Dział "Fizyki" w wydaniu II-em "Poradnika dla samouków". Poradnik dla Samouków, tom II Warszawa 1917, str. 3 383 oraz 4/1 526 (Z pracy tej podano trzy fragmenty w tomie III: str. 153 204, 205 222 i 223 – 230).

22. O przyborach naukowych w zakresie fizyki. Nauka Polska, Kocznik Nauk im. Ks. J. Niezabitowskiego, tom I. Warszawa 1918, str. 1) – 42 (Z pracy tej podano wyjątek w tomie III, str. 231–236).

XVIII. Spis bibljograficzny pism M. Smoluchowskiego, nieobjętych przez wydawnictwo niniejsze.

Etherion, a new gas? – Nature tom LIX. London 1899, pp. 223 – 224.

Kongres międzynarodowy fizyków, odbyty w Paryżu w r. 1900. – Wiadomości Matematyczne, tom V. Warszawa 1901. str. 80 – 89

O zjawiskach aerodynamicznych i podobnych z nemi objawach cieplnych (Tekst polski rozprawy pomieszczony w ~~[illegible]~~ tekście francuskim w tomie I, str. 306 – 345). – Rozprawy Wydz. Mat. przyr. Umiejętności w Krakowie, tom 43. Kraków, 1903; str. 71 – 109.

Zarys najnowszych postępów fizyki. – Muzeum, tom XXIII. Lwów, 1907; str. 43 – 60 i 144 – 165 W osobnej odbitce, Lwów 1907, str. 39.

Sprawozdania z prac polskich na polu fizyki za lata 1901 i 1902. – Kosmos, tom XXIX. Lwów, 1904; str. 528 – 545.

Essai d'une théorie cinétique du mouvement Brownien et des milieux troubles. (Tekst francuski rozpraw umieszczonych w tomie I, w tekstach polskim i niemieckim, str. 490 – 514 oraz 515 – 538). – Bulletin Int. de l'Académie des Sciences de Cracovie, Cl. d. Sc. Math. et Nat., année 1906; pp. 577 – 602

Uwagi o kilku zjawiskach drobinowych, związanych z przypadkowemi odchyleniami od stanu najprawdopodobniejszego. – Sprawozdanie z X go Zjazdu lekarzy i przyrodników polskich, Lwów 1908, str. 19.

?

Théorie cinétique de l'opalescence des gaz à l'état critique et de certains phénomènes corrélatifs. (Tekst francuski rozprawy, pomieszczonej w tomie I, w tekstach polskim i niemieckim, str. 570–588 oraz 589–609). – Bulletin Int. de l'Académie des Sciences de Cracovie, Cl. I. Sc. Math. et Nat., année 1907; pp. 1057–1075.

?

Zur kinetischen Theorie der Transpiration und Diffusion verdünnter Gase (Tekst niemiecki rozprawy, pomieszczonej w tomie II, w tekstach polskim, angielskim, II, str. 128–133 i II. str. 134–151). Annalen der Physik. Bd. XXXIII. pp. 1559–1570. 1910.

Stanisław Kępiński, wspomnienie pośmiertne. – Ateneum Polskie, tom II 1908), Lwów 1908, str. 274–276.

Dr Władysław Natanson: Odczyty i Szkice. Warszawa, 1908, Wende i Sp. (Sprawozdanie). – Ateneum Polskie, tom II, ~~Nr. 1 (kwiecień 1908)~~. Lwów, 1908, str. 134–136.

Dwie książki z dziedziny „filozofji przyrody": H. Poincaré Nauka i Hypoteza, przekład M. H. Horwitza, pod redakcją Ludwika Silbersteina, Warszawa 1908; H. Poincaré, Wartość Nauki, przekład Ludwika Silbersteina. Warszawa 1908. – Ateneum Polskie, tom IV ~~Nr 2 i 3 (listopad i grudzień 1908)~~. Lwów 1908, str. 291–296.

On Opalescence of Gases in the Critical State. (Tekst angielski rozprawy umieszczonej w tomie II w tekście niemieckim: II, str. 215–225). – Philosophical Magazine, tom XXIII. London, 1912; pp. 165–173.

Some Remarks on Conductors of Heat [illegible] (Tekst angielski [illegible] w tomie II, 129–133 [illegible]). Philosophical Magazine tom XXI. 1911 pp. 14–16.

19) Über die zeitliche Veränderlichkeit der Gruppierung von Emulsionsteilchen und die Reversibilität der Diffusionserscheinungen. (Streszczenie rozpraw, umieszczonych w tomie II, str. 399–421, str. 422–434 oraz str. 435–461). Physikalische Zeitschrift, XVI. Jahrgang, Leipzig, 1915; pp. 321–327.

Zur Theorie der Diffusionsvorgänge in verd. Lösungen [illegible] (Przedruk przy II. 155–176). Annalen XXXV. 383 [illegible] 4. 1911

17

20

18

21

17 Mihaileczul (1926 m) i Farcaul (1961 m) w Z. mie. — Taternik, organ Sekcji turystycznej Towarzystwa Tatrzańskiego. Rok VII. Nr. 6 (z dn 31 grudnia 1913). Kraków 1913, str. 103 – 107

20 Wycieczka górskie w Szkocji. Tłumaczenie fragmentów odczytu, wygłoszonego a dn. 3 marca 1899 r. – kole członków wiedeńskiej Sekcji Akadem. Niem.-austrjackiego Towarzystwa Alpejskiego). – Taternik, organ Sekcji turystycznej Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego. Rok 1915 – 1921. Kraków 1921, str 5 – 9.

18 Anzahl und Größe der Moleküle und Atome. (Tekst niemiecki pracy, umieszczonej w tomie III, str. 45 – 59). Czasopismo „Scientia", tom XIII, rok VII. (pp. 27 44. Bologna, 1913)

21 Dział „Fizyka" w wydaniu drugim „Poradnika dla Samouków". (Z pracy tej podano trzy fragmenty: w tomie III str. 153 – 204, str. 205 – 222, str. 223 –). Poradnik dla Samouków; wskazówki metodyczne dla studjujących poszczególne nauki. Fizyka, Geofizyka, Meteorologja; wydanie nowe. Tom II. Warszawa 1917, str. 3 – 383 oraz 471 – 526.

22

22

O potrzebach naukowych w zakresie fizyki. Polskie Zakłady fizyczne. (Z pracy tej podano w tomie III wyjątek, mający w oryginalnem tytuł „Uwagi ogólne": III. str. 231 – 236). – Nauka Polska i jej potrzeby, organizacja i rozwój. Rocznik Kasy pomocy dla osób pracujących na polu naukowem im. Dra J. Mianowskiego. Tom I. Warszawa 1918, str. 19 – 42.

exp. naukow. dei ital. in. w. d. gr. stato phano
Veilandtwerp d. [illegible] w rzyle [illegible] 1912
[illegible] p 23 113

Œuvres

de Marie Smoluchowski

publiées
sous les auspices de
l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres

par les soins de
MM. Ladislas Natanson et Jan Sleszyński

Tome premier

Cracovie
Imprimerie de l'Université Jagiellonne
1924.

1

Pisma

Marjana Smoluchowskiego

z polecenia

Polskiej Akademji Umiejętności

zgromadzone i wydane przez

Władysława Natansona i Jana Stocka

Tom pierwszy

W Krakowie

W Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego

1924.

Wkrótce po zgonie niezapomnianej pamięci profesora Marjana Smoluchowskiego postanowiła Polska Akademja Umiejętności, że jej staraniem i sumptem i pod powagą jej zalecenia ukaże się zbiorowe wydanie pism naukowych Zmarłego badacza. Zgromadzenie, ułożenie i wydanie tych prac powierzone zostało niemu prof. Tadeuszowi Godlewskiemu we Lwowie, który też opracował szczegółowy plan wydawnictwa. Zanim jednak zdołano przełamać trudności, które wiązały się z przedsięwzięciem, prof. Tad. Godlewski zgasł przedwcześnie, ku najgłębszemu żalowi wszystkich, którzy znali jego charakter i życie.

Wydanie pism Marjana Smoluchowskiego, którego, dzięki zabiegom Zarządu Polskiej Akademji Umiejętności ukazuje się obecnie tom pierwszy, ma składać się z trzech tomów: w dwóch pierwszych zebrane będą prace ściśle naukowe Zmarłego, trzeci zaś ma być poświęcony pismom popularno-naukowym, które niejeden spośród specjalistów mógł

budzić zajęcie. W tomie, który ukazuje się dzisiaj, rozprawy są ułożone w chronologicznej kolei; podane są w języku, w którym ogłoszone zostały pierwotnie. Całkowity wykaz bibliograficzny wszystkich prac i pism Smolnickowskiego zostanie umieszczony w zakończeniu tomu II-go.

W wydaniu niniejszem zachowano i uszanowano wszędzie myśl i zamiar Autora, poprawiając tylko oczywiste przeoczenia i błędy. Zaledwie w kilku ustępach dodano, u dołu kolumny, [illegible] uzupełnienia, ujęte w nawiasy. —

[Władysław Natansen i Jan Stock.]

panie
na s
bipu
ny i
nad

Jest
zaj
do.
byta
Um
i w
Amic
nnu
zyce

na p
ostr

Przedmowa

Marjan Smoluchowski, syn Wilhelma Smoluchowskiego i pani Teofili Smoluchowskiej, z domu Szczepanowskiej, przyszedł na świat dn. 28-go maja 1872-go roku, w Vor-der Brühl w pobliżu Wiednia. Ojca utracił wcześnie; dla dostojnej matki, osiemnastoletniego i starszego dziecińtwa, on syn ukochany, w którym pieściła tyle nadziei, zachował do końca czeń i przywiązanie szczególne.

Młody chłopiec już w szkołach, w Wiedniu, okazywał zamiłowanie do nauk ścisłych, zwłaszcza do fizyki, której, jak się zdaje, uczono go doskonale. W roku 1890, złożywszy egzamin dojrzałości, natchnieniem pilny i bystry, któremu umysłowa praca była przyjemnością i była radością, wstąpił na Wydział filozoficzny Uniwersytetu Wiedeńskiego, pod kierownictwem profesorów Lorenza i Stefana udziela się w sztukę niełatwą badania naukowego. Mimo wszystko ani później nie zdarzyło mu się wejść w bezpośredni umysłowy stosunek z Ludwikiem Boltzmannem, którego dzieło życia miał tak bardzo rozwinąć i nieszczęśliwie udoskonalić.

W dwudziestym trzecim roku życia uzyskawszy stopień doktora filozofji, Smoluchowski pospiesza ku wielkim europejskim ośrodkom i źródłom twórczego naukowego badania. Spotyka-

my g
i Po
daje
tego
swyc
pour
ich o
uczu

M
Smu
serdi
i gł
przen
ściang
w m
opan
siry
w k
przec

Smo
w Do
tychn

my go niebawem w Paryżu, gdzie uczęszcza na wykłady Hermite'a i Poincare'go, oraz wskazówkom Lippmanna i Bouty'ego chętny daje posłuch; znajdujemy go wkrótce w Glasgowie, pociągniętego wielkiem genjuszem, opanowanego przez profesora i cześć nadzwyczajną, które Lord Kelvin przez długi wiek życia budził powszechnie. Gdy Smoluchowski w dwadzieścia lat później mówił o Mistrzu, we wzruszeniu słów dźwięczał wciąż odgłos uczuć serdecznej wdzięczności.

Myśl nucona przez prof. Warburga, w roku 1897 i 1898, gdy Smoluchowski pracował w Zakładzie fizycznym Uniwersytetu w Berlinie, uprowadza młodego uczonego na drogę pierwszych odkryć i głębokich rozmyślań. Badając nieciągłość, która, w zjawiskach przewodnictwa cieplnego, może istnieć między temperaturą stałej ściany a temperaturą otaczającego ośrodka, Smoluchowski znajduje w niej potwierdzenie kinetycznych poglądów na budowę materji; opanowawszy całość tych zjawisk i zrozumiawszy ich spójnię, bystry jego umysł wybiega daleko poza granice uprzedzeń, które w końcu XIX-go stulecia, przeważnie zajęte tylko w Niemczech, przeciwstawiały się rozwojowi Molekularnych Teorji.

Wrota nauczania uniwersyteckiego otwierają się teraz przed Smoluchowskim. Dokonawszy habilitacji w Wiedniu, w roku 1898-ym, w łonie Fakultetu, którego był uczniem, powołany jest, niemal natychmiast, na katedrę fizyki teoretycznej Uniwersytetu Jana Kazi-

mierz
gdy u
wszed
ukrit
swój
Sakr
Smok
w kt
grano
spok
z go
i p
czas
wis
drug
prze
naj
liw
uzy
w p
sw
nie

mierza we Lwowie, otworzoną po zgonie prof. Fabiana. W roku 1903 – gdy wiedza i talent Smoluchowskiego już były zdobyły uznanie powszechne, zostaje profesorem zwyczajnym. Staranny, sumienny, wkrótce wytrawny, Smoluchowski nauczyciel wzorowy, uczniom swój zapał i zdolność, Uniwersytetowi zaszczyt przynosił. Działalność zaś nauczycielska nie przeszkadzała twórczości badacza. Smoluchowski umiał niezmęcznie pracować; źle wspominał dzień, w którym nie nauczył się niczego nowego; granice myślenia, granice poznawania ludzkiego znosił niechętnie. I płynęły mu spokojnie, szczęśliwie, najpiękniejsze lata żywota, lata, w których z gorączkowem szukaniem i walką zespala się uśmiech jutra i przeczucie, choć mglisty, wnik oczekiwania. Rzucał wówczas zarysy myśleń, cudownej teorji ruchu Browna i zjawisk pokrewnych. W owym okresie pracy, wiedziony intuicją godną podziwu, umiał domyślić się w Naturze niedopatrzonej przed nim dziedziny wydarzeń: owego uchylania się od stanu najbardziej prawdopodobnego (lecz tymżeniej nie jedynego możliwego), owej nieprzerwanej (chociaż samowolnej, owych (ze użyczmy technicznego i jego udanego wyrazu) fluktuacyj, które, w pewnych warunkach dostępne spostrzeżeniom, rzucają dziś światło na molekularny mechanizm przedegzistencji i statystykę poruszyły swym rozpędem.

W roku 1901-ym poślubiwszy za małżonkę p. Zofję Baranecką

cóżkę
Jag
prawi
W
z zy
tedrę
Uni
ślęp
war
pił
sinu
ku
zdaj
nie
los
pos
upt
wy
ne
Zai
nie
w
obr

córkę ś.p. Marjana Baranieckiego, zasłużonego profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, Smoluchowski znajduje u Niej powierzchowną, prawdziwą współpracownicę w życiu i trudzie.

W roku 1913 ym, po zgonie Augusta Witkowskiego, zgodnie z życzeniem i zaleceniem Zmarłego, Smoluchowski obejmuje katedrę fizyki doświadczalnej i kierownictwo Zakładu fizycznego Uniwersytetu jagiellońskiego. Gdy stał się tym sposobem następcą Zygmunta Wróblewskiego i Augusta Witkowskiego, towarzyszem zaś pracy Karola Olszewskiego, radował się, że wstąpił w szereg mistrzów tej dawnej Szkoły, która od pięciu przeszło stuleci dba w Polsce o uprawę nauki duchowej i ciągłość wysiłku; tej starej Szkoły, gdzie nawet kamienie rozpamiętywać się zdają dziedzictwo sławy, które pozostawiła im przeszłość. Czyż nie była wówczas uprawniona nadzieja, że wkrótce tu otoczy się kołem zwolenników i uczniów; że w tym warsztacie pracy, powierzonym umysłowemu trudowi, wywierać będzie długi wpływ dotrzymany. Ale gotowały się, w owej godzinie, poszczególne wypadki przeznaczeń. Jakże trudne było bezpieczeństwo pozorne pośród europejskiej cywilizacji; jakie sztuczna, jak łatwo zawodna była jej równowaga. Pod naciskiem niepojętego szału nienawiści, który jak burza rozpętał się nagle, życie narodów, w ponurej jakiejś rozpaczy, zabłąkało się (wówczas) wśród nieszczęść i trudności. Oderwany od Zakładu, za którego losy czuł się odpowie-

dzie
wyj
czą
na
wad
191
czy
d
kt
przed
dy
reg
pr
Po
cz
zie
m

In
re
cz
ne

działnym (od Zakładu, który przekształca się wkrótce w szpital wojskowy), kołysany, jak my wszyscy, między nadzieją a gnębiącą obawą i przewidywaniem, Smoluchowski ze wstrętem spogląda na walki, do których ludzkość jej niski poziom moralny prowadzi. Okrutna choroba zakaźna, która opada go w jesieni 1917-go roku, kładzie, niestety, tragiczny kres jego życiu; ukończył był dopiero rok czterdziesty i piąty, wstępował zaledwie w dojrzały wiek męski! Z krwawego widowiska stworzenia, w którem ludzie walczyli ślepo a ogłupieni i cele jak martwe przedmioty ~~[illegible]~~ (widziały o siebie, wynikł tylko zmęczenie i litość pogardy. Żył niedość długo, by móc się upewnić, że z niedorzecznego i ohydnego zamętu sprawiedliwość wyrasta, wyższa nad przemoc, potężniejsza niż zbrodnia. Nie dowiedział się że Polska którą kochał i dla której pracował, że a biedna Ojczyzna, która doznała wszystkich udręczeń, wydrze z pod ziemi, przerażając, jak groźba sumienia, sprawców niedoli i męki.

Wskazałem w pobieżnym zarysie koleje życia Marjana Smoluchowskiego. Jakżebym pragnął zejść głębiej i o jego skromnej, niesmiałej powierzchowności powiedzieć, o niepokoju tej myśli czynnej, przenikliwej i ciągłej, o pracy nieprzerwanej, ogromnej, którą się wciąż zasilała; jakżebym rad był wdzięk i

cry
pe
ku
ir
m

*
w
i
ro
js
pr
sh
Di
pa
1

czystość jego życia tu wskrzesić, urok dziwny jego osoby, pełnej cichej radości, rycerską miękkość serca złączoną z wykwintem dobroci, uszanowanie i miłość, które otaczały go wszędzie. Ale powstrzymać się muszę; zadanie przewyższa moje siły.

Nie będę tu również wymieniał oryginalność jego żywego ~~i~~ ~~[illegible]~~ talentu, ani chyżego polotu myśli, która, zwrócona w najzadsze zdumienie, w najbardziej nieoczekiwane zasoby i środki sa-ała d. uaki z tajemniczą mocą bytu. Zbiór rozpraw i prac, których, pod powagą Polskiej Akademji Umiejętności oraz z jej zalecenia i woli, ~~wydajemy~~ ukazuje się dzisiaj tom pierwszy, daje świadectwo zwycięstwom, które Smoluchowskiego umysł umiał odnosić w najtrudniejszych zadaniach. Pisma Marjana Smoluchowskiego będą pomnikiem, godnym pamięci Męża, któremu los szczęsny darował skarb umysłowy ludzkość wzbogacić.

Władysław Natanson.

Préface.

Marian (Marie) Smoluchowski, né le 28 mai 1872 à Ver-der-Brühl, aux environs de Vienne, était le fils de Guillaume Smoluchowski et de Madame Smoluchowska, née Szczepanowska. Il eut le malheur de perdre trop tôt son père; à sa mère, la noble femme qui veilla sur son enfance, ce fils en qui elle mettait toutes les espérances garda toujours un dévouement sans bornes. Admis à l'âge de dix ans au Lycée, à Vienne, où il fit de brillantes études, il prit goût de bonne heure aux sciences exactes et naturelles et particulièrement à la Physique dont l'enseignement paraît avoir été excellent. Après avoir subi, en 1890, l'examen du baccalauréat, Smoluchowski s'inscrivit à la Faculté de Philosophie de l'Université

de Vienne. Il suivit surtout l'enseignement des professeurs Exner et Stefan s'initiant sous leur direction à l'art de la recherche scientifique ; mais il n'eut jamais l'occasion de pénétrer dans l'intimité intellectuelle de Boltzmann dont il était destiné à développer et perfectionner l'œuvre. Promu, à l'âge de vingt-trois ans Docteur en Philosophie, Smoluchowski s'empresse de visiter les grands centres de l'activité scientifique de l'Europe ; nous le trouvons tantôt à Paris suivant les cours d'Hermite et de Poincaré, acceptant avec confiance les conseils de Lippmann et de Bouty, tantôt à Glasgow où Lord Kelvin lui accorde le plus gracieux accueil. Gagné par l'attrait du génie, envahi par l'admiration que lui inspira la personne de l'illustre savant, Smoluchowski, vingt ans après, parlait de Lord Kelvin dans une intonation émue où l'on reconnaissait l'écho de son ~~[illegible]~~ affectueux souvenir.

En 1897 ~~[illegible]~~, au Laboratoire de Physique de l'Université de Berlin, une proposition venant de la part de M. Warburg le met sur la voie de ses premières découvertes. Il aborde l'étude des discontinuités qui, dans les phénomènes de conductibilité thermique, peuvent se produire

entre
biam
En s
étaie
si c
ville
à p
ap
qu'i
Sm
opin

Sn
tat
(a c
de
à la
de
rivi
rva
tit

entre la température d'une paroi solide et celle du milieu ambiant. Ces travaux minutieux et arduis sont restés classiques. On sait dans quel discrédit, au moins chez certains esprits, étaient tombées les théories cinétiques vers la fin du XIXe siècle. Dans les mémoires auxquels nous venons de faire allusion, le jeune auteur (dont les tendances commencent à paraître) aboutit à une importante confirmation des aperçus moléculaires : embrassant l'ensemble des faits qu'il étudie et en montrant l'enchaînement, l'esprit de Smoluchowski se refuse déjà à facilement accepter les opinions répandues.

L'enseignement supérieur s'ouvre à cette époque devant Smoluchowski et permet au jeune savant de développer tout ce qui germait en lui en puissance. Admis, en 1898, à cette même Faculté dont il était [illegible], comme Maître de conférences, Smoluchowski (presque aussitôt) est appelé à la chaire de Physique théorique de l'Université polonaise de Lwów (Leopol), chaire que la mort de M. [illegible] Fabian avait laissée vacante. C'est en 1900, alors que ses travaux avaient fait apprécier son savoir et son talent, qu'il devient titulaire de cette chaire qu'il a tant illustrée : professeur

consciencieux et habile, il savait communiquer à ses élèves quelque chose de son enthousiasme. Ces fonctions, dont il s'acquitta toujours avec un soin rigoureux, ne réduisaient point son activité scientifique. Travailleur infatigable, mû par le besoin de s'instruire chaque jour davantage, dominé par la passion de la recherche dont il n'acceptait pas volontiers les limites, Smoluchowski était alors dans la période la plus belle de la vie, celle où, à la fièvre du travail, vient se joindre le charme flottant de toutes les espérances. Ainsi s'écoulèrent quinze années laborieuses et fécondes. C'est alors que, par une analyse ingénieuse du mouvement moléculaire, il sut donner une interprétation ample et profonde du phénomène Brownien; c'est alors que, par une intuition admirable, il réussit à prévoir une classe de phénomènes jusqu'à lui négligés : ces écarts spontanés, ce frémissement incessant autour d'un état essentiellement probable (mais non seul possible), ces fluctuations qui, dans certains cas, deviennent accessibles à l'expérience et dont l'observation (ainsi que le savent aujourd'hui tous les physiciens) permet d'apporter à la Science Moléculaire une vigueur nouvelle, une lucidité décisive.

Me
distingu
Cracov
te des
To
Lwów
dant,
recio
Il se
et d'
il se
Ecol
cul'
même
leur
tôt
que
fond
une
des f
que
à u
des

Marié en 1901 à Mlle Sophie Baranicka, fille d'un géomètre distingué, M. M. Baranicki, jadis professeur à l'Université de Cracovie, il trouva en la personne de son épouse une confidente dévouée et une vraie collaboratrice.

Tout entier à sa tâche, Smoluchowski vivait heureux à Lwów, dans la paix et la dignité du travail. Il accepta cependant, en 1913, l'offre qui lui était faite d'assumer la direction de l'Institut de Physique de l'Université Jagellonne. Il se trouvait ainsi le successeur de Sigismond Wróblewski et d'Auguste Witkowski, le collaborateur de Charles Olszewski; il se sentait heureux d'appartenir désormais à cette vieille école depuis plus de cinq siècles le chef-lieu en Pologne, de la culture de l'esprit et du labeur scientifique, à cette École où les pierres des murs semblent redire en silence l'héritage glorieux que leur offre le passé. On pouvait espérer qu'il verrait bientôt se former autour de lui un cercle de disciples à l'âme pure; dans ce milieu propice à l'étude il exercerait une profonde influence. Mais l'humanité à cette heure paraît marquée d'une lugubre destinée. L'équilibre apparent était à la recherche des fondements sur lesquels semblait reposer la civilisation. Son équilibre était artificiel et sans raison de durer. En proie à une colère aveugle qui l'agita comme l'orage, la vie des nations, avec une passion sombre, s'égara soudain dans

les h
il a
bient
nais
la fe
frém
batt
com
alors
trag
glam
iste
de ce
astre
rut
que
du
rait

Ma
de

les horreurs d'une atroce convulsion. Séparé de l'Institut dont il avait la responsabilité et la charge (et qui se transformait bientôt en hôpital militaire), partagé, comme tous les Polonais, entre l'espoir et l'angoisse, écœuré des luttes que la férocité des hommes leur inflige, Smoluchowski assiste frémissant à l'entassement où les choses elles-mêmes combattaient comme des hommes, où les idées morales se heurtaient comme des choses; une cruelle maladie qui l'attaque en 1917, alors qu'il n'avait que quarante-cinq ans, met, hélas, un terme tragique à sa vie. Il n'a goûté ainsi que l'amertume du sanglant spectacle; il ne vécut pas assez pour s'assurer qu'il existe quelque chose de supérieur à la violence en ce monde; que de cette mêlée sauvage où tout ne semblait que détresse et désastre, un grand acte de justice se dégageait et restait. Il mourut sans apprendre que cette Pologne qu'il a aimée et servie, que la Patrie douloureuse qui avait bu jusqu'à la lie la coupe du malheur verrait enfin ses deuils réparés, qu'elle verrait châtiés les crimes et recompensés les sacrifices.

J'ai indiqué à grands traits quelques incidents de la vie de Marie Smoluchowski. Il serait temps de montrer, en peu de mots, la modestie du savant, la noble curiosité

du ch
ces:
velop
bu-ho
le ch
t se
et à
cette

na
s. n
opp
im
d'en
j ou
qua
tra
tup
me
d'a

du chercheur, l'inquiétude de la pensée de cet esprit sans cesse occupé, les fortes nourritures par lesquelles elle se développa sans effort, la grâce et la pureté de la vie de Smoluchowski, la joie tranquille de son existence simple et unie, le charme singulier de sa personne, la loyauté et la délicatesse de son coeur alliée à une bonté exquise, le respect et la sympathie dont il était entouré. Mais ici je m'arrête; cette tâche est bien au-dessus de mes forces.

Il ne m'appartient non plus de louer l'admirable originalité de son talent pénétrant, la souplesse et l'audace de son intelligence qui, aux ténèbres de la Nature, savait opposer les facultés les plus rares, les ressources les plus imprévues. Ce Recueil dont par les soins de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres, paraît aujourd'hui le premier Volume, n'apporte-t-il pas un témoignage éclatant du succès avec lequel Smoluchowski a traité les problèmes les plus ardus de la Philosophie Naturelle? La collection de ses Oeuvres sera un digne monument élevé à la mémoire d'un savant qui a eu le bonheur d'ajouter au patrimoine de la pensée humaine.

Ladislas Natanson.

Oeuvres

de Marie Smoluchowski

publiées

sous les auspices de

l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres

par les soins de

MM. Ladislas Natanson et Jean Stock

Tome premier

Cracovie

Académie Polonaise des Sciences et des Lettres

Imprimerie de l'Université Jagellonne

1924

Pisma

Marjana Smoluchowskiego

wydane

przez

Polskiej Akademji Umiejętności

przez

Władysława Natansona i Jana Stocka

Tom pierwszy

W Krakowie
Polska Akademja Umiejętności
Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego
1924.

Wkrótce po zgonie [illegible] prof. [illegible] zapadła wdowa [illegible], mogą który potwierdzeniem zrobiło, że ~~pod~~ jej charakterem i sumiennością i pod ~~[illegible]~~ powagą jej nazwiska ukaże się [illegible] wydanie naukowe prac Zmarłego badacza. Zgromadzenie, uporządkowanie i wydanie tych prac powierzono ~~[illegible]~~ prof. Tadeusz [illegible] — F. Zanim jednak dojdzie do prac zmarłego, które [illegible] [illegible] plan wyd. [illegible] przerwał

~~[illegible]~~ prof. Tadeusz Sotl. jest przedwcześnie [illegible] zabrany wszystkich, którzy znali jego charakter i życie.

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

Wydanie prac [illegible] go [illegible] [illegible] Zanim [illegible] ukazuje się [illegible] tom i ma się [illegible] się [illegible] tomów i co dzień przeszło ~~[illegible]~~ ukaże się [illegible] prace ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] się [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Wyobraźmy sobie, że zwrócone ku sobie, przeciwne bieguny dwóch różnych magnesów (których pozostałe bieguny są nadzwyczajnie odległe), znajdują się w bardzo małym od siebie odstępie; środkowa część wytworzonego między temi biegunami pola może być uznana za pole jednorodne. W środkowej części powietrznej przerwy pierścieniowego magnesu (rys. 67) powstaje podobnie pole przybliżenie jednorodne. W następnym rozdziale poznamy jeszcze inne sposoby wytwarzania pól przybliżenie jednorodnych.

§ Kawałek żelaza w polu magnetycznem.

Wyzarzamy kawałek żelaza, ażeby pozbawić go wszelkich przypadkowych śladów magnetyzmu; następnie wprowadzamy ten kawałek żelaza do pewnego pola magnetycznego; pole to przez indukcję (§) wzbudza w żelazie silne namagnesowanie. Zostawszy magnesem, żelazo wytwarza dokoła nowe własne pole, które, dodając się do pierwotnego zmienia jego ustrój. Wskutek w sąsiedztwie kawałka żelaza, pierwotne pole może być zupełnie przeistoczone. Wyobraźmy naprzykład, że do pola jednorodnego SN wniesiono prostopadłościenną sztabę żelazną sn rys. 74, ; pole zmienia się wówczas jak okazuje rys. 74, na którym cienkiemi linjami wskazano przebieg linij pierwotnego pola, grubemi zaś narysowano linje zmienionego, ostatecznego pola.

Marjan (Marie) Smoluchowski né le 28 mai 1872 à Vor-der-Brühl, aux environs de Vienne, était le fils de Guillaume Smoluchowski conseiller de la chancellerie impériale de l'Empereur François-Joseph et de Madame Smoluchowska, née Rzepanowska. ~~Le jeune~~ Admis à l'âge de ans au lycée Theresianum à Vienne, il y fit de brillantes études, de bonne heure il s'exerçait fit goût aux Sciences Exactes et Naturelles et particulièrement à la Physique, dont l'enseignement ~~au collège~~ paraît avoir été excellent, grâce surtout à l'influence de M. Pöfler auquel Smoluchowski ~~était~~ conserva toujours en reconnaissant et très affectueux souvenir après avoir suivi le baccalauréat ~~Pendant quelque~~ Sm. s'inscrivit ~~comme~~ à la Fac. de Phil de l'Université de Vienne ~~pour~~ les cours des professeurs Exner et Stefan il suivit surtout

~~Il n'eut~~ Jamais il ~~ne se trouva~~ n'eut l'occasion d'entrer en relations avec Boltzmann dont il était destiné à devait devenir, par la suite, continuer l'œuvre ~~si~~ tellement extrêmement

Promu Dr en Phil à l'âge de 23 ans, sub auspiciis Imp il ~~fit~~ visite ~~les~~ bientôt les grands centres ~~de la~~ scientifiques de l'Europe. (~~Berlin 96~~ Nous le trouvons à Paris) tantôt suivant les cours de Poincaré, de Hermite, de Bouty, de Lippmann; ~~l'année suivante~~ ~~passait~~ tantôt à Glasgow où Lord Kelvin lui fit le plus gracieux accueil ~~et lui laissant un souvenir~~ dont la personne lui laissa une profonde impression

En 1897-98 ~~il fut~~ au Laboratoire de Physique de l'Univ Berlin sous l'impulsion de Warburg il ~~se~~ aborde ~~cette~~ l'étude

[illegible]

restée classique sur la discontinuité de la température ~~dans la conductibilité thermique~~ entre une paroi solide et le milieu gazeux raréfié environnant

dans les phénomènes de conductibilité calorique [ ]
étude qui ~~avait~~ nommé eut à donner ~~aux chercheurs~~ à tous les juges compétents l'opinion la plus favorable sur son savoir et son habileté

Circonstance bien caractéristique : Dans ces mémoires ~~qui était l'auteur à peine âgé de 26 ans,~~ le jeune auteur dont le génie commençait déjà à paraître

apparaît déjà. Sur vise bien haut : c'est à évidemment une nouvelle confirmation de la Théorie cinétique de la Matière qu'il tend évidemment. [Ce sujet difficile était traité de main de maître]

On sait dans quel discrédit était tombée la Théorie Moléculaire vers la fin du XIXe siècle grâce à l'influence de Mach en Allemagne de Duhem en France

[tout au moins ~~en~~ dans certains esprits
si l'on excepte l'Angleterre

~~sur~~ de la discontinuité de température qui [dans les phénomènes de conductibilité calorifique] ~~se produit~~ entre une paroi solide et le milieux gazeux ambiant, se produit [ ] ~~étude qui~~, suffisant tout de suite à donner aux ~~opinions~~ physiciens l'opinion la plus favorable ~~sur~~ de son ~~talent~~ ~~talent~~ savoir et ses lumières et ses facultés, ~~est resté~~ (classiques. ~~et~~ ces travaux minutieux et très difficiles sont restés)

En 1898 ~~le~~ L'enseignement supérieur lui devient bientôt accessible Admis comme Privat-Docent à la Fac. de Phil. de l'Un. de Vienne dont il était le pupille, il devient après quelques mois le successeur de M. Fabian à la Chaire de Phys. Théor. de l'Un. Polon. de Lwów

36 Lésport ; en 1903 il échangea le titre de prof. ext. suppl. pour celui de p. titulaire et fut mis ainsi en possession de tous les droits et de toutes les obligations accordés aux membres du ~~le~~ Faculté du corps enseignant et de toutes les ~~les~~ tâches un peu ennuyeuses quelquefois qui leur sont imposées. Il passa à Lésport 15 années ~~heureuses~~ ~~labo~~ de sa vie laborieuse et heureuse. En 1913 la mort de M. Aug. Witkowski ayant laissé vacante la Chaire de Phys. Exp. à l'Univ. Jag. de Cracovie, ~~le voici de vous~~ Sund. l'accepta très volontiers : personne ne prévoyait ~~qu'une année~~ que bientôt ~~à peine — où le monde~~ l'humanité presque entière s'égarerait ~~sous bientôt~~ soudain ~~dans un~~ avec une fureur ~~pleine~~ sombre, dans une ~~entière~~ explosion atroce de passions et de haines. [redacted] ~~Chaire de Faculté~~ ~~dans ses fonctions mais par~~ La guerre le sépara de l'Institut qu'il vit transformé en hôpital

[illegible] ; [illegible], na [illegible] polega [illegible] [illegible] spełnia. Podając [illegible] cały gaz [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] wpływem różnych [illegible], możemy [illegible] [illegible] indywidualnych [illegible] ; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Długość fali lub liczba drgania, [illegible] dwu linii, jest widocznie charakterystyczną cechą pewnych mechanizmów niewidzialnych, które, mało lub wcale nie podlegając przewadze dzieł [illegible], wracają wpływ do siebie, [illegible] im [illegible].

[illegible]

les peuples s'infligent

militaire ; ~~elle nous afflige de tant de malheurs~~, dégoûté de ~~tant~~ les luttes ~~féroces~~ que l'~~histoire~~ inflige ~~comme châtiment~~ aux ~~peuples se~~ comme ~~châtiment~~ honteux châtiment de leur ~~tour à tour~~ ~~frémissant pour le sort de son pays~~ férocité partagé pour le sort du pays entre l'espoir et l'angoisse

Sm. assista frémissant à la lutte sanglante, à l'entrelacement ~~obscur et~~ aveugle où se heurtaient les hommes et les choses. ~~Il n'en vit point le dénouement~~ il ne vécut pas assez pour ~~en connaître le dénouement~~ pour voir la délivrance de la Pologne, pour s'assurer ~~que~~ une fois de plus qu'au dessus de la violence et l'injustice planent les vérités éternelles qui dominent l'histoire

et qu'il y a au monde quelque chose de supérieur à la force

— ce sentiment qui élève l'homme au-dessus de lui-même

Marié ~~en 1901~~ à Mlle Sophie B., fille [illegible] qu'il épousa en 1901. Père de deux enfants [illegible]

~~[illegible]~~ ~~qu'il a [illegible]~~

~~tout [illegible]~~ à la [illegible]

~~[illegible]~~

il ~~eut~~ vivait heureux, ~~et~~ tout à coup dans la douleur magnifique ~~de la joie~~ la peine et ~~[illegible]~~

il ne vécut pas assez pour se persuader qu'il y a au monde quelque chose de supérieur à la violence

Il mourut sans savoir que la Pologne, sa patrie, qui depuis un siècle avait été jusqu'à la lie la coupe du malheur, devait recommencer ses peines et ses deuils ~~qu'elle~~ [illegible]

tronu jest taki sam, jak radunek ionu wodorowego w zjawi-
skach elektrycznych. Zasadzając się na tem ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ (na mal i niewielkim) założeniu, dokładnie
się uczy, że masa [illegible], mniej więcej [illegible]
i z masami ~~[illegible]~~, o 1800 razy większa od masy
najlżejszego atomu wodoru. Istnieją zatem masy mniejsze
niż masa atomu wodoru, czyli, jak wiadomo, masa
jonu tego wszechświata, jakiemu w czasach XIX w. świata nie
było do czynienia w nauce. Ten wynik, który zawdzięczamy
[illegible] Thomsona, [illegible]
[illegible] ;
chemicznym tem, że (jeszcze niedawno) granica, kres wszelkiego
i chemicznego badania, jest dziś za nas zburzony, zaś
a nauka z nowym wkroczeniem, które nas [illegible] kolejno i [illegible]
[illegible] dokładniej i [illegible]

Przy [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] w katodzie [illegible]
[illegible], zale[illegible] od rozrzedzenia gazu i od natężenia [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] (o [illegible]) [illegible] (300 000 kilo-
metrów na sekundę) [illegible] w [illegible]

C'est alors que par une analyse ~~approfondie et très~~ ingénieuse du mouvement ~~Brownien~~ moléculaire il sut donner une interprétation ample et profonde du phénomène Brownien, c'est alors que par une intuition admirable il ~~posa les grandes lignes de cette~~ réussit à prévoir une classe de phénomène négligés ou ~~même~~ inconnus, ces écarts spontanés, ces ~~fluctuations~~ autour d'une distribution ou d'une configuration ~~qui n'est plus~~ ~~est~~ ~~la plus~~ ~~les~~ probable ~~et~~ mais non pas ~~la~~ une simple, ce frémissement incessant universel ces "fluctuations" ~~peut employer~~ ~~le terme qu'on~~ lui même ~~a employé~~ ~~et qu'on est conservé par l'usage~~ qui (agissent insensibles ~~non~~ certains ~~beaucoup~~ peuvent néanmoins dans de rares cas devenir accessibles à l'observation et dont l'observation ~~vient~~ comme ~~on sait~~ le savant ~~tous~~ aujourd'hui tous les physiciens ~~et~~ a permis ~~dit~~ d'apporter une ~~certitude~~ ~~nouvelle~~ certitude nouvelle une vigueur ~~inaccoutumée~~ ~~féconde~~ nouvelle à la physique ~~statistique~~ toute entière

11

magnetycznego ziemskiego; jakiego skutku możemy oczekiwać?

11. Znając wartość $\underline{H}$ oraz kąty $\underline{D}$, $\underline{J}$ (rys. 79), jak możemy obliczyć składowe $\underline{Oh}$, $\underline{OP}$, $\underline{OZ}$, $\underline{OV}$? Znając składowe $\underline{OP}$, $\underline{OZ}$, $\underline{OV}$, jak obliczyć $\underline{H}$? Znając $\underline{Oh}$ oraz $\underline{J}$, jak obliczyć OV?

12. Podróżnik posuwa się po powierzchni kuli ziemskiej, idąc wciąż ~~zawsze~~ w kierunku wskazywanym przez oś magnesowej igiełki deklinacyjnej, ~~zwróconą w płaszczyźnie pozioma~~ ~~trzeba się wrócić~~. Po jakiej linji odbywa się podróż i dokąd zaprowadzi? Jak zachowa się, w ciągu całej podróży druga igła, która może wykręcać się dowolnie we wszystkich płaszczyznach? Dokąd zaprowadzi podróżnik, który zwracałby się wciąż ~~wprost~~ przeciwnie do kierunku, wskazywanego przez igiełkę ~~kompasu~~ deklinacyjnej.

13. Uważając za oś magnetyczną ziemi linję łączącą oba jej magnetyczne bieguny, sprawdzić, czy oś ta przechodzi przez środek kuli ziemskiej.

11. ~~H~~ (Magnes krzywy o długości 10 cm. Ilość magnetyzmu biegunowego N, S wynosi ±10 ~~[illegible]~~ jedn.) ~~Obliczyć~~ Jakie wartości ma H pola w punkcie P, leżącym na przedłużeniu osi SN, w odległości 20 cm od bieguna.

[illegible] 3 [illegible]

× [illegible] une [illegible] obstinée
[illegible] × 3 M 77-78

Un sentiment profond de [illegible] embrasse l'ensemble et en fait l'unité.

— par l'analyse et l'étude, mais plus encore par une sorte d'intuition ✓
il trouve des formules de profondeur et de généralité admirable
il saisit les lignes générales

✓ sa pensée calculatrice et lucide

— avec la joie tranquille, le désintéressement ~~[illegible]~~
avec l'humilité superbe du travailleur sincère
il a cultivé

ten możemy wykazać dzięki działaniom, którym emisja ulega w polu elektrycznem lub magnetycznem. (Wiemy, że pod wpływem obcego pola magnetycznego pole emisja odbija się od pierwotnego kierunku, w którym wybiega z katody. Wiemy nadto, że, sama przez się, wydziela nawet pole magnetyczne w swojem sąsiedztwie. Z tych faktów wnosimy, że: 1°. Promienie katodowe są w swojej części strumieniem cząstek, naładowanych ujemnie biegnących uporządkowaną gromadą pod wpływem panującego pola elektrycznego, 2°, części sosnowej substancji, które zdobywają w gazie rozrzedzonym. Jaka jest natura tych cząstek? Sir J. J. Thomson nauczył, jak można mierzyć ich elektryczny ładunek, ich masę, ich prędkość; dzięki nauczyć, że wartości te są zależne od natury gazu, w którym badamy katodowe emisje. Stąd wnosimy wynika zarazem, że cząstki stanowiące emisję, nie są zwykłemi chemicznemi atomami materji. Wiemy dziś (Lenard) są substancje cząsteczkowe, odrębne i tworzą normalne atomy materji. Mamy wszelkie podstawy do przypuszczania, że ładunek swobodnego elek-

Amp. pp 115-116

ce qui frappe
on reconnaît en lui
on admire
c'est cette recherche -- qui

[illegible]

[illegible] XIX [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] allée à une [illegible] 4, XII

4 XII

[illegible]

4 XIV

4 3

4 27

4 61 – 62

4 97

4 212 – 213

[illegible] — 4 214

[illegible]

4 214 [illegible]

4 214 [illegible]

4 214 [illegible]

4 214 [illegible]

214 [illegible]

4 214 [illegible]

wygnane, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pod [illegible] łaty, [illegible] [illegible] [illegible] wyjaw [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], całe [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] dzisiaj ~~[illegible]~~, [illegible] [illegible], [illegible], niepojętemi ~~[illegible]~~. Wiemy [illegible], że [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], zawsze [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], jest tworzy ~~[illegible]~~; z samych [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] zbudowaną ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ materji. Wiemy, że [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; wiemy ~~[illegible]~~ że od czasu do czasu ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] może [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible]! [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] nie [illegible]. Mimo tylu wysiłków nie pojmujemy, jak [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] o [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] wkradaliśmy [illegible] do [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] z [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible], w którym zawiera

2 272 ces nobles curiosités, cette inquiétude de la pensée
le sondement des grands problèmes

2 270 où une littérature immense et consacrée lui imposait ses idées et ses formes
et sût développer toute son originalité

2 212 l'immense Nature qui nous enveloppe et nous baigne dans un

D'Alembert. Essai de la resistance des fluides
par L

L.4

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

L'éducation y florissait vigoureusement 2 247

Les fortes nourritures 2 248

Le développement des facultés des enfants y était dirigé avec suite et amour 2 248

et produisait le respect
l'attachement

Dans l'humanité magnifique de la science 2 239

Donne à l'existence la paix, la dignité 2 240-241

Dédain, orgueil, vanité 2 212

Les belles choses naissent facilement 2 200

On se lasse de tout excepté de comprendre 2 201

Se repliant sur soi-même 2 131

[illegible] do niej, przyłączywszy się jeden elektron lub przyłączywszy się kilka elektronów; albo też, gdy od niego [illegible] jeden lub [illegible] się kilka elektronów. [illegible] [illegible], [illegible] inny, które składają się z bardzo wielu atomów [illegible].

jeżeli więc masy [illegible], ale ma ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] jednostek, od masy [illegible]

VII

Wyobraźmy sobie elektron, poruszający się w polu elektromagnetycznem. Elektron wywiera pewien wpływ na pole elektromagnetyczne, wywołując w niem pewną ilość energii elektromagnetycznej; tę ilość energii elektron musiałby [illegible] stracić, musiałby [illegible] z własnej energii ruchu. Zwiększa się zatem, jak gdyby, [illegible] [illegible] [illegible], jak gdyby, masa [illegible] [illegible] masa. [illegible] elektromagnetyczna [illegible] podobna do zwykłej [illegible], którą [illegible], [illegible] w bardzo [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; ~~[illegible]~~ ale w [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Wszelkie działanie pola od niego na [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ do pewnego stopnia) podobne do [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]. ~~[illegible] [illegible] [illegible] ciała jest [illegible] [illegible]~~ [illegible] ciało ~~[illegible]~~ [illegible] nie miało żadnej masy w sobie. Zachowuje się [illegible]

Marjan (Marie) Smoluchowski, né le 28 mai 1872 à Vor-der-Brühl, aux environs de Vienne, était le fils de M. Guillaume Smoluchowski, conseiller de la Chancellerie privée de l'Empereur François Joseph ~~d'Autriche~~, et de Madame Smoluchowska, née Szczepanowska. Il ~~perdit~~ eut le malheur de perdre de bonne heure son père, ~~sa mère~~ à la sollicitude, ~~à~~ la vaillance, ~~à~~ la bonté charmante de sa mère que respectent et qu'admirent tous ceux qui ont eu l'honneur de l'approcher, ~~Smoluchowski~~ ce fils en qui elle mettait toutes ses espérances, garda ~~p~~ durant sa vie tout entière un dévouement sans bornes.

à sa mère
la mère
ce fils

La première école que fréquenta ~~et pas~~ Sm., ~~et~~ fut le Lycée Theresianum de Vienne (et où il fit de brillantes études ~~d'enseignement de la Physique~~ bientôt il prit goût aux sciences exactes et nat., et particulièrement à la Physique dont l'enseignement paraît avoir été excellent; à l'un de ses anciens professeurs M. Pfaffer, Sm. garda toujours un reconnaissant et affectueux souvenir.

En 1890, ~~Ayant~~ Après avoir subi ~~en 1892~~ l'examen du baccalauréat (D'M. 19) de l'Ll

Sm. s'inscrivit à la Fac de Ph. de Vienne

il suivit surtout les cours des professeurs Exner et Stefan; jamais il n'eut l'occasion d'entrer en relations avec Boltzmann dont il était destiné à développer et perfectionner l'œuvre.

Promu, à l'âge de 23 ans, Docteur en Phil. "sub auspiciis Imperatoris", il visite bientôt les grands

der-
me
Empereur
ée
~~mère~~
de
u

lycée

x

rs

19

eu :

sur

à sa mère,
la noble femme qui a veillé sur son enfance
ce fils en qui elle méritait

centres de l'activité scientifique de l'Europe. Nous le trouvons tantôt à Paris, suivant les cours ~~de~~ d'Hermite, et de Poincaré travaillant sous l'impulsion de Lippmann, de Lamy, tantôt tantôt à Glasgow où Lord Kelvin lui fit le plus gracieux accueil. ~~Il fut aussi après la personnalité de cet et tout entièrement extraordinaire du grand savant anglais Lessair~~ Gagné ~~convaincu~~ par l'attrait irresistible ~~et du grand savant~~ ~~de ce génie et de cet homme~~ de ce digne et rare ~~et~~ qui se détachait vigoureusement ~~sur~~ l'image de à la XIX ~~irrésistiblement~~ entraîné par la ~~vie~~ vive, aimant, sympathique, et qui mêlait encore aux ~~grâces~~ prodigieux génie, ~~sa~~ son imagination ardente, sa vivacité, sa ~~loyauté~~, ~~sa~~ ~~douceur~~ et si humaine)

(telle et)

Jusqu', ~~toujours sérieux et triste~~ fut profondément ~~ému~~ touché. Vous après, ... de la Kelvin ~~en commun~~ ; ~~et~~ ~~à~~ d'un oration) où l'on percevait l'écho de ses sentiments d'autrefois dans une grâce et aisance

En 1897 et 1898, au Lab. de Physique de l'Un. de Berlin, ~~sur la~~ une proposition de M. Warburg, on aborde l'étude des discontinuités qui prennent se produisent en la température d'une paroi solide et celle du milieu ambiant.

[Dans les phénomènes de conductibilité calorifique]

Suffisant tout de suite à donner aux physiciens l'opinion la plus favorable sur son savoir et son talent, ces travaux minutieux ~~et très difficiles~~ sont restés classiques.

une prop. de M. Martins le met sur la voie de ses premières découvertes

(2

...ons
...earé
...tôt
...ux

...avis
...ch
...nière
...ux

touché
~~...~~
...d
...ai
...ts, mais

...
...
...pérature

...ns
...talent,

On sait dans quel discrédit, au moins chez certains esprits, était tombée, vers la fin du XIX siècle, la théorie atomique de la Matière. Dans les mémoires auxquels nous venons de faire allusion, le jeune auteur, dont les tendances intellectuelles commencent à paraître, vise hautement et justement à une nouvelle confirmation des aperçus rationnels, à une nouvelle et féconde application des vues statistiques que tendent ces recherches où un sujet difficile est traité de main de maître.

L'enseignement supérieur, pour lui bientôt devenu trop étroit et ne permettant de développer ou ce qui en lui, était en puissance de devenir, admis en 1898 comme Maître de Conférences (Docent) à cette même Faculté dont il était l'élève, il est appelé presque aussitôt à la Chaire de Ph. Th. à l'Un. Polon. de Lwow Leopol que la mort de M. Fabian avait laissée vacante; ~~en 1903~~ Nommé en 1903 titulaire de cette chaire il est mis en possession de tous les droits ~~et~~ accordés aux membres des corps enseignants

~~et mais en même temps, à 31 ans, il~~ les tâches, bien lourdes quelquefois, qui leur sont imposées ~~mêmement~~ en même temps s'accumulent sur lui. Cependant son talent alors dans la période la plus belle de la vie, celle où à l'ardeur de l'activité se joint le charme de toutes les espérances. A Lwow ~~il~~ ~~mêmement 15 ans occupé de ses travaux~~ professeur consciencieux et habile qui commence

ainsi ...
son esprit ingénieux et profond se refusa-t-il à faire
... accepter les

C'est en 1903, alors que ses travaux avaient déjà fait apprécier son savoir et son talent, qu'il devait
~~Mais~~ ces fonctions dont il s'acquitta toujours avec ~~beaucoup~~ une rigoureuse exactitude ne réussirent point à réduire son activité scientifique.

* à pièce de la jeunesse

à ses élèves quelque chose de sa science et beaucoup de son enthousiasme, de son respect de la vérité, travailleur infatigable mû par le besoin incessant de s'instruire chaque jour davantage, ~~se ca~~ passionné dans la méditation et la recherche, dont il n'acceptait point volontiers les vraies ou prétendues limites.

Sm. passa (15 années laborieuses et heureuses à Lwów) présentes et parfois même

~~les 1913~~ (Sm. accepta avec empressement l'offre qui lui était cependant en 1913) fait d'assumer la direction de l'Inst. de Phys. de l'Université Jagellonne de Cracovie ; il devait ainsi succéder à Witkowski, ~~et~~ de Smoluchowski ~~de~~ ; il appartenait ~~dès~~ à cette race de savants qui, illustre en Pologne par ses ~~[illegible]~~ glorieuses traditions, se trouve depuis plus de 5 siècles l'incarnation vivante de l'esprit de tous peuples. ~~Qui aurait pu prévoir~~ à ce moment, qui pouvait prévoir que soudain les peuples ~~tout de l'humanité~~ s'égareraient, dans une atroce de ~~[illegible]~~ calamités et de haines sans précédent, séparé de l'humanité qu'il était chargé de diriger et qui bientôt fut transformée en un [illegible] militaire, écœuré des luttes que l'histoire inflige aux hommes comme honteux châtiment de leur férocité, [illegible]gé, pour le tort de la patrie polonaise, entre l'espoir et l'angoisse, Sm. assista frémissant

Il se sentait heureux d'appartenir

Il croyait pouvoir espérer que ~~avec des moyens dans ce milieu propice aux fortes études~~ il ~~il exercerait une influence profonde~~, ~~je~~ ~~on~~ réunissait ~~autour de lui un des~~ il avait ~~toutes~~ un cercle de disciples et de collaborateurs (se réunir autour de lui)

~~Il eut~~ ~~que lorsque~~ que dans ce milieu propice ~~aux~~ l'étude il exercerait une influence profonde

Il eût été difficile de prévoir que ~~cette~~ était ~~l'avenir~~ ~~que~~ le destin

A cette époque ~~qui lorsque nous parut lointain~~ ~~déjà hélas~~. pour l'avenir se nous lui ~~était~~ prude réservait

Cependant à cette époque l'Europe portait en elle une sombre destinée

à la lutte sanglante, à l'entraînement aveugle où se heurtent les hommes et les choses. ~~Il ne voit~~ Mourant en 1917 à la suite d'une cruelle maladie, il ne veut pas avoir pour l'avenir que, ~~[illegible]~~ pour avoir la déchéance de la Pologne, pour s'assurer une fois de plus que, malgré tout, les déchéances et [illegible] vécues, il existe dans l'histoire quelque chose de supérieur à ~~l'empirisme~~ à la violence et à l'injustice.

Nous avons indiqué à grands traits les événements ~~[illegible]~~ de la vie de M. Lanel; il est ~~[illegible]~~ de faire de ~~[illegible]~~ l'exposé, autant qu'il nous sera possible de le faire en peu de mots, d'essayer ~~de~~ d'indiquer un peu de ses [illegible] du savant, [illegible] (l'insuffisance de la pensée) [illegible] les problèmes, les plus [illegible] et les moins [illegible]

(ad [illegible])

— ces faits secondaires ~~de~~ sur lesquels son intelligence se désespérait sans effet

— la paix et la sérénité de son existence ~~se passant~~ vécue (simple et unique) dans "l'humilité magnifique de la science" pour employer une parole de [illegible])

— la simplicité de sa pensée qui a des ressources merveilleuses et qui, malgré la présence des détails, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ rendre [illegible] est bien comme ce rêve de l'infini dont nous subissons toujours l'attrait irrésistible

retrace

montre en peu de mots

~~la marche du savant~~ (les routes nouvelles sur lesquelles son esprit se développait sans effort

la noble curiosité du chercheur)

l'inquiétude de cette pensée voulant sans cesse les problèmes

les mêmes à ces mêmes

l'absolue originalité de son talent pénétrant

sujets

et la souplesse

la ~~paix~~ douceur de son esprit simple et uni

~~qui~~ s'accordant pour repétes ... cette

la joie exquise de désintéressement

le charme singulier de sa personne

la délicatesse de son esprit délicat

le

[illegible] donner [illegible] d'un rêve de l'un ini [illegible] indéterminé

de la [illegible] ~~[illegible]~~

[illegible] de sa [illegible] ~~[illegible]~~

— L'audace et l'élévation du travailleur, qui ait [illegible]

qui nous entraîne sait [illegible] les plus [illegible] facultés

~~de~~ d'une pensée calculatrice et [illegible]

— la joie tranquille, le désintéressement ~~[illegible]~~ et

supérieur du travailleur [illegible] les faux biens

— la délicatesse de son cœur allié à une [illegible] exquise

la passion du travail qui le dévorait

— le respect et [illegible] qu'il était [illegible]

à [illegible], à [illegible]

— des [illegible] de son intelligence, l'hauteur de ses vues

— son [illegible]

Mais c'est à une tâche qui ~~[illegible]~~ veut un talent

Il ne m'appartient non plus de louer — —

— — — — — — —

le mélange de philosophie et d'érudition qui faisait la substance de son esprit

On se sentait bien avec lui en pleine intelligence humaine

Ainsi qu'on l'indique le Recueil dont ce Volume inaugure la publication complète

Smolitsowski a traité les questions les plus variées de la Philosophie Naturelle.

~~Mais ce qu'il a d'important au point de vue général peut se dans son Oeuvre~~

Mais le résultat essentiel au point de vue général le plus vaste intérêt peut se résumer en quelques mots.

~~Smolitsowski par une analyse approfondie du mouvement nécessaire il dit et est donné aux théories de leur~~

~~à la théorie de Clausius, Maxwell, Boltzmann qu'il trouva~~ ~~fait il est donné une base~~ ~~par une~~ base qui lui manquait

par une analyse approfondie et vigoureuse du mouvement moléculaire il explique avec évidence le phénomène Brownien

~~Par le fait~~ Par là il parvenait à donner la de M. Ch. d'avenir de Cl., de Lies. de Boltzmann qu'il trouva

faite, une base qui lui manquait et pour ainsi dire une nouvelle vigueur, une nouvelle fécondité.

il tendait à démontrer une classe importante de phénomènes ~~inexpliqués~~ inexpliqués ou rétifs et cependant

très importants: les fluctuations thermiques

Guidé par ces ~~idées~~ déterminées il soumit à un nouvel examen les bases fondamentales de la Thermodynamique

le Mour Pouvoir était un mystère dont

Il sut trouver la clef

Il fit voir qu'il s'explique

a bien vu les forces mises en jeu

dégager les lois qui dominent la base

embrasser l'ensemble des faits et en montrer l'enchaînement

La coll. de ses savants sera un digne mon. élevé à

mém. d'un savant qui a pris [illegible]

Il vivra dans le cœur de sa patrie qu'il a servie et aimée

Il vivra dans ~~le souvenir de~~ l'histoire de la pensée humaine qu'il a servie et comprise

La Science est impersonnelle

Il a eu le bonheur de penser qu'il avait contribué au progrès de la pensée humaine ; ~~et que~~ qu'ayant semé pour l'avenir il vivrait dans la mémoire des hommes patrimoine commun de l'humanité

L'action qu'il a exercée sur se fond aujourd'hui dans l'œuvre collective

L'Acad. d. Sc. a résolu de les rassembler en 2 ou 3 volumes qui seront un digne monument élevé à sa mémoire

Poincaré o hypotesis Ang. 132-133

* Ouvrage rédactionnel dumpère p. 77

L'histoire

~~La~~ place

Science

~~Elle com~~

elle prov

Cette

d'dem

aux

et

p

aimée

aine

patrimoine commun
de l'humanité

olumes

e

L'histoire des progrès de la pensée humaine lui décernera la
~~La~~ place qu'il a mérité ~~l'est conquise~~ dans l'évolution de la
Science ~~lui-même~~.
~~Elle contribuera ce qui nous procurera~~
elle proclamera qu'il a contribué

Cette collection sera ~~le~~ un digne monument élevé à la mémoire
~~d'un~~ d'une ~~le~~ plus a eu le bonheur de contribuer
aux progrès de la pensée humaine. ~~qui a armée et composée~~
et qui ~~vivra dans le cœur trop tôt~~ de la Patrie
~~qui a servie et aimée~~ ayant ~~[illegible]~~ sa place
~~vivra~~ dans son reconnaissant souvenir

Marjan Smoluchowski, syn Wilhelma Smoluchowskiego i pani Teofili Smoluchowskiej, z domu Szczepanowskiej, przyszedł na świat dnia 28 go maja 1872-go roku, w Tor-der-Brück w pobliżu Wiednia. Ojciec wkrótce umarł; dla dostojnej Matki, ostoją i siłą dzieciństwa, ~~tu~~ syn ukochany, w którym kładła tyle nadziei, zachował cześć i przywiązanie bezmiarne przez cały wiek męski. Już w szkołach, w Wiedniu, okazywał zamiłowanie do nauk matematycznych i przyrodniczych, zwłaszcza do fizyki, którą jak się zdaje uczono tam wybornie. W roku 1891, złożywszy egzamin dojrzałości, młodzieniec pilny i wytrwały, ~~dla~~ którego praca umysłowa była rozkoszą, wstępuje na Wydział filozoficzny Uniwersytetu Wiedeńskiego; uczęszcza ~~tam~~ zwłaszcza od profesorów Ernsta i Stefana, udzielając się pod ich kierownictwem w metodach ~~[illegible]~~ ścisłej badania naukowego; nie zdarzyło mu się jednak w tym czasie nic pisać, wyjąwszy bardzo dni umysłowy stosunek z Ludwikiem Boltzmannem, którego dzieło miał tak bardzo rozwinąć i udoskonalić. W dwudziestym trzecim roku

życia uzyskawszy stopień Doktora filozofji, ~~Smoluchowski~~ spieszy do różnych ośrodków europejskich, ~~pracy~~ naukowej wiedzy. Spostrzegamy go niebawem w Lwowie, gdzie mieszka na wykłady Zeimika i Boincaigo, ~~gdzie~~ chętnie słucha wykładów Lippmanna i Boltzmanna; odnajdujemy go także w Glasgow, pociągnięty urokiem genjuszu, opanowanego przez pałacz i cześć nadzwyczajną, które żywił przez długi ciąg życia dla tej postaci. W dwadzieścia lat po ~~tych~~ pobytu w Glasgow chłopach, Smoluchowski mówił o Kelvinie z oburzeniem w uszach, w którem dźwięczał odgłos ~~[illegible]~~ wielkie serdeczne wdzięczności.

Wyjechał przed prof. Warburga, w latach 1897 i 1898, gdy Smoluchowski przebywał i pracował w Zakładzie Fizycznym w Berlinie, uprawiając wytężoną pracą za długie przerwy ciągłe i ~~[illegible]~~ gęstkich rozmów. Badając niezgodności, które mogły istnieć, w ujawnach przewodnictwa cieplnego między temperaturą ściany stałej a temperaturą otaczającego obłoka, Smoluchowski znajduje w nich potwierdzenie kinetycznych poglądów na budowę materji; opanowawszy całość tych zjawisk i zrozumiawszy ich spójnię, bystry umysł Smoluchowskiego sięga poza uprzedzenia i niechęć, które, jak wiadomo, ~~[illegible]~~, w końcu XIX-go stulecia, ~~[illegible]~~ w Niemczech kładły się w poprzek ~~[illegible]~~ rozpędowi Molekularnych Teorji.

W
chorob
nie Fa
tychmi
zimnie
1903 i
powzec
czaj s
wzc
przyn
twórc
wpon
gram
uzna
pięk
takie
oc ek
swej
i zja
cja
nie do
lań,

Wrota nauczania uniwersyteckiego otwierają się przed Smoluchowskim. W roku 1898 dokonawszy habilitacji w Wiedniu, w Wydziale Fakultetu, którego był członkiem, jest powołany, niemal natychmiast, na katedrę fizyki teoretycznej Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, osieroconą po zgonie prof. Fabiana. W roku 1903-im, gdy wiedza i zdolności Smoluchowskiego już były dobrze powszechnie uznane, zostaje profesorem zwyczajnym. Nadzwyczaj staranny, sumienny wykładowca, był nauczycielem wzorowym, uczniom zapał i pracę, Uniwersytetowi zaszczyt przynosząc. A działalność ta nauczycielska nie szkodziła jego twórczości. Smoluchowski umiał niezmiernie pracować; źle wspominał dzień w którym nie nauczył się czegoś nowego; granice badania granice poznawania ludzkiego wszechświata uznawał. I płynęły mu ~~[illegible]~~ spokojnie szczęśliwe, najpiękniejsze lata żywota w których z gorączką szukania i walki wspaia się myśliciel, [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] oczekiwań, nadziei. W czasie właśnie tam Autorzy podstawy swej tak misternej, subtelnej, teorii kinetycznej cieplnej materii i zjawisk pokrewnych; u ujścia chwile życia, nie znosząc instynktu gdzie największego pisarza zdołał domyśleć się środków niedopatrzonych przed nim przesłon: owych samorodnych wykładań, owej niepowtarzalnej chwili dokonu stanu tylko bardzo

prac
fluk
rnu
biego

cirke
wer
ng

m
fr
U
sp
to
vis,
od
i c
um
lem
jacy
Ale
uyr
sl

prawdopodobnie bez nie pięknego mężczyzny, najmniej, czyli fluktuacji, które w pewnych warunkach spostrzeżeń dostępnych rzucają nieś snopy światła na mechanizm zachodzących przebiegów Natury i Atomistyki czynią nowym rozkwitem.

Pojawszy za małżonkę, w r. 1911 ur. p. Zofię Zawiejską, córkę ś.p. Majora Zawiejskiego, zasłużonego profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, Smoluchowski znajduje w Nie odda na powinność, prawdziwą współpracownicę w dążeniu i trudzie.

W roku 1917 ym, po śmierci Augusta Witkowskiego, zgodnie z życzeniem tegoż, Smoluchowski obejmuje katedrę fizyki teoretycznej i teoretycznej Zakładu Fizycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zostawszy tym sposobem następcą Zygmunta Wróblewskiego i Augusta Witkowskiego, spotkał ojca przy Karola Szajnochy, Smoluchowski radował się, że wstąpił do rodziny swojego starszego Szkoły, w której od pierwszego momentu ~~zyc~~ uprawia "rzeczy duchowej i czysto umysłowego zjawiska". Czyż nie była wówczas uprawniona nadzieja, że wkrótce obszerny to będzie kątem zwolenników i uczniów; że w tym warsztacie pokoleń, sprzyjającym robocie, wyrosnąć będzie długie i dobroczynne działanie. Ale losy przygotowały inaczej, w swej godzinie, poszczególne wyroki przeznaczeń. Jakże ~~[illegible]~~ i wyjątkowe typy bezpieczeństw posad cywilizacji pozornej; jakże sztuczna, jak łatwe

Zawsze
się wy
życi
mieszc
za kti
sy, n
wstrzęte
stro
i kro
go w
dopie
nego
[illegible]
[illegible]
z zgł
z uj
wyd(
mog
i pi
bie
ło
g
i

zawodna była równowaga ludzkich stosunków. Pod naciskiem straszliwej burzy, która w niepojętym szale rozkiełznała się nagle, życie narodów, w ponurej jakiejś rozpaczy, zalękało się śród mieszczań i wstydu ohydn~~ego~~ wybuchu. Oderwany od Zakładu, za który [illegible] ~~poniósł~~ odpowiedzialność (Zakładu, który przekształcono wówczas w szpital wojskowy), chwiejący się, jak my wszyscy, między nadzieją a udręką obaw najgorszych, przepojony wstrętem do walki, do której ~~ludzi~~ ~~bezsensownie~~, ~~ciemnie~~ barbarzyński świat ludzkość prowadzi, spoglądał ~~zasępiony~~, zbolały, na długie i krwawe widowisko. Okrutna choroba zakaźna, która spada go w jesieni 1917-go roku, kładzie niestety, ~~gdy~~ ukończył był dopiero 45-ty rok, tragiczny kres jego życiu. Z ~~ciemnego~~, okropnego stłoczenia, w którem biły o siebie drżenia, [illegible] ludzie, ulegały nawet martwe przedmioty ~~z całego szpala~~ ~~[illegible] chaosu~~ ~~[illegible] wydarzeń~~ wyniósł tylko gorycz zwątpienia i troski. Żył nie dość długo, by upewnić się, że z wypaczonego (chaosu) zamętu ~~bezsensownych~~ ~~zbrodni~~ bezecnych [illegible] wył(oni się) wyrastało powoli czystego i sprawiedliwego; nie mógł przekonać się, że istnieje coś co przewyższa przemoc i jest potężniejsze od złudzenia. Nie doczekał się, że ta Polska ~~[illegible]~~, którą kochał i dla której pracował, że ta [illegible] Ojczyzna, która i jego [illegible] niewzruszonej kiedyś grozy, powróci do życia, da mu nagrodę za niezłomne ofiary i ukojenia zabiegi.

dzia
sk
kg
g'g
Zio
go
Zyc
wat
ilepe
jak
i li
upow
wyra
dou
boles
do Zy

działnym (od Zakładu, który wkrótce przekształca się w szpital wojskowy), ~~wahający się~~ wrażliwy jak my wszyscy, pomiędzy nadzieją a ~~udręką przeczuć~~ gorącą i obaw ~~bolesnych~~, Smoluchowski ze wstrętem spoglądał na walki, do których bartażyńska ludzkość jej ~~niski~~ poziom moralny prowadzi. Okrutna choroba zakaźna, która opada go w jesieni 1917 go roku, kładzie, nieszczęsny, tragiczny kres jego życiu. Ukończył był dopiero czterdziesty piąty rok, wstępował zaledwie w dojrzały wiek męski! Z krwawego widowiska ~~ślepego~~ stłoczenia, w którym ślepo walczyli ludzie a dążności i cele jak martwe rzeczy uderzały o siebie, wyniósł tylko znękanie i litościwą ~~gorycz~~ lecz bolesną pogardę. Żył niedosyć długo, by móc się upewnić, że z nieludzkiego i chyżego zamętu sprawiedliwość wyrasta, wyższa nad przemoc, potężniejsza niż zbrodnia. Nie dowiedział się, że Polska, którą kochał i dla której pracował, że ta bolesna Ojczyzna, która doznała wszystkich ~~mąk~~ ~~bólu~~ nieszczęść, powróci do życia, przekraczając ~~na~~ granice jej wiedzy i mocy.

I iż już z każdem wpełnym razie przebaczyć M. Sm.
[illegible] opisać skromność i [illegible]
powszechną

niepokój niepewności, by myśli ciągle czynnej, zawsze zajętej,
prawie ogromnej, która ożywia się i robi to * [illegible]
[illegible], wzrost i [illegible] ~~jego~~ życia, pod jego naczelnością
[illegible] i cichej, dzieje [illegible] jego [illegible], rycerskość
i miękkość serca połączone z wykwintnością [illegible] woli,
uszanowanie i miłość, które [illegible] co ~~to~~ zawsze
[illegible] mu [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible]

Nie było ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible], wyjątkowo jego [illegible] i [illegible] talentu [illegible] [illegible]
[illegible] pełnej jego myśli odważnej, która [illegible]
zagadnień tajemniczej [illegible] umiała wstawać
do walki [illegible] [illegible]
niepewności zawsze i środki

Niemniej zbiór [illegible] i [illegible], które pod nas
~~z polecenia~~ i pod [illegible] P. Hr. Um. i z jego zalecenia
woli i
wydajemy Dziś tom 1-szy
daje ~~[illegible]~~ świetne świadectwo [illegible] i
z jakim Sm. należał z najtrudn. [illegible] Fil. Nat
O Jego M. Um. tylko ~~[illegible]~~ pomnikiem, [illegible]
pamięci [illegible], która był [illegible] [illegible], i z
[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible]

prawdziwą drogą, aż tymczasowo na jedynie możliwą, drogą fluktuacyj, które, w pewnych warunkach ~~siada się~~ naszym spostrzeżeniom dostępne. Rozważając Fizykę Molekularną nowymi i bujnymi oczyć się ~~będziemy~~ rozwoju i wielkiej jasności.

Dzięki w r. 1901-ym w małżonkę p. Zofję z Czarnockich, córkę śp. Marjana Czarnockiego, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, Tarnowską, ~~[illegible]~~ Smoluchowski wnosi w swoją dalszą pracę myśl, ~~[illegible]~~ raz nowy, a cenny spółpracownik w życiu i trudzie.

W r. 1913 ~~[illegible]~~ otrzymuje

Marjan (Marie) Smoluchowski, né le 28 mai 1872 à Vor-der-Brühl, aux environs de Vienne, était le fils de Guillaume Smoluchowski, conseiller de la Chancellerie privée de l'Empereur François Joseph, et de Madame Smoluchowska, née Szczepanowska. Il eut le malheur de perdre trop tôt son père ; à sa mère, la noble femme qui veilla sur son enfance, ce fils en qui elle mettait toutes les espérances garda toujours un dévouement sans bornes.

La première école que fréquenta Smoluchowski fut le Lycée Theresianum de Vienne ; il y fit de brillantes études. Bientôt il prit goût aux sciences exactes et naturelles et particulièrement à la Physique dont l'enseignement paraît avoir été excellent ; à l'un de ses anciens professeurs, M. Höfler, Smoluchowski conserva longtemps un reconnaissant souvenir.

Scr
Vie
et
fig
in
et
D
vis
nou
et
et
plu
par
pro
l'in
de
l'ex
apr
tion
gra

Après avoir subi l'examen du baccalauréat, Smoluchowski s'inscrivit, en 1890, à la Faculté de Philosophie de l'Université de Vienne. Il suivit surtout l'enseignement des professeurs Exner et Stefan s'initiant sous leur direction à la recherche scientifique ; mais il n'eut jamais l'occasion de pénétrer dans l'intimité intellectuelle de Boltzmann dont il était destiné à développer et perfectionner l'oeuvre. Promu, à l'âge de vingt-trois ans, Docteur en Philosophie ~~sub auspiciis Imperatoris~~, Smoluchowski visite les grands centres de l'activité scientifique de l'Europe ; nous le trouvons tantôt à Paris suivant les cours d'Hermite et de Poincaré acceptant avec confiance les conseils de Lippmann et de Bouty, tantôt à Glasgow où Lord Kelvin lui accorde le plus gracieux accueil. Smoluchowski fut tout de suite gagné par l'attrait du génie ; il fut envahi par l'admiration qu'inspiraient alors et qu'inspireront toujours ~~l'élan de la pensée de l'immortel Savant, l'élévation et l'audace de ses vues, l'ardeur de son imagination, la loyauté ferme et droite de son caractère, l'exquise et si humaine bienveillance de son coeur~~. Vingt ans après, Smoluchowski parlait de Lord Kelvin dans une intonation émue où l'on reconnaissait l'écho de son ardente gratitude.

En 1897 et 1898, au Laboratoire de Physique de l'Univer-

sité
voie
con
ven
cel
som
che
ver
v n
cen
ma
par
~~in~~
ac

la
"n
à
es
de
M
so
ta

sité de Berlin, une proposition de M. Warburg le met sur la voie de ses premières découvertes. Il aborde l'étude des discontinuités qui, dans les phénomènes de conductibilité, peuvent se produire entre la température d'une paroi solide et celle du milieu ambiant. Ces travaux minutieux et ardus sont restés classiques. On sait dans quel discrédit, au moins chez certains esprits, étaient tombées les théories cinétiques vers la fin du XIXe siècle. Dans les mémoires auxquels nous venons de faire allusion, le jeune auteur, dont les tendances commencent à paraître, aboutit à une importante confirmation des aperçus moléculaires ; embrassant l'ensemble des faits qu'il étudie et en montrant l'enchaînement, l'esprit ~~ingénieux et profond~~ de Smoluchowski se déjà refuse à docilement accepter les opinions répandues.

L'enseignement supérieur s'ouvre bientôt devant le jeune savant et lui permet de développer tout ce qui germait en lui en puissance. Admis en 1898 comme Maître de Conférences à cette même Faculté dont il était l'élève, Smoluchowski est appelé presque aussitôt à la Chaire de Physique théorique de l'Université polonaise de Lwów (Léopol) que la mort de M. C. Fabian avait laissée vacante. C'est en 1903, alors que ses travaux avaient déjà fait apprécier son savoir et son talent, qu'il devint titulaire de cette chaire qu'il a illustrée ;

prof
élè
il s
poin
par
la p
lim
belle
char
quin
luch
mer
que
Sigi
lorar
nir
est le
scen
form
que,
long

professeur consciencieux et habile, il savait communiquer à ses élèves quelque chose de son enthousiasme. Ces fonctions dont il s'acquitta toujours avec un soin rigoureux, ne réduisaient point son activité scientifique. Travailleur infatigable, mû par le besoin de s'instruire chaque jour davantage, dominé par la passion de la recherche dont il n'acceptait pas volontiers les limites, Smoluchowski était alors dans la période la plus belle de la vie, celle où, à la fièvre du travail, se joint le charme flottant de toutes les espérances. Ainsi s'écoulèrent quinze années laborieuses et fécondes. Cependant, en 1913, Smoluchowski s'empressa d'accepter l'offre qui lui était faite d'assumer la direction de l'Institut de Physique de l'Université Jagellonne de Cracovie. Il se trouvait ainsi le successeur de Sigismond Wróblewski et d'Auguste Witkowski, le collaborateur de Charles Olszewski; il se sentait heureux d'appartenir désormais à cette vieille École qui, depuis plus de cinq siècles, est le chef-lieu en Pologne de la culture de l'esprit et du labeur scientifique. On pouvait espérer qu'il verrait bientôt se former autour de lui un cercle de disciples et d'adeptes; que, dans ce milieu propice à l'étude, il exercerait une longue et profonde influence. Mais, à cette époque,

l'Eur
des f
n'étai
raison
préci
nation
les h
avait
bient
Pétend
la fe
frem
et les
alors
to, n
l'am
perc
que
rieu

C
la v
[J

l'Europe portait en elle une lugubre destinée ; la sécurité des fondements sur lesquels la civilisation semblait reposer n'était qu'apparente, son équilibre était artificiel et sans raison de durer. Sous l'impulsion d'une crise qui se précipita avec l'entraînement de l'orage, la vie des nations, avec une passion sombre, s'égara soudain dans les horreurs de la guerre. Séparé de l'Institut dont il avait la responsabilité et la charge (et qui se transformait bientôt en un hôpital militaire), partage, comme tous les Polonais, entre l'espoir et l'angoisse, écoeuré des luttes que la férocité des hommes leur inflige, Smoluchowski assista frémissant à l'entassement où se heurtaient les hommes et les choses; une cruelle maladie qui l'attaque en 1917, alors qu'il n'avait que quarante cinq ans, met, hélas, un terme tragique à sa vie. C'est ainsi qu'il n'a goûté que l'amertume du sanglant spectacle ; il ne vécut pas assez pour percevoir que, de cette mêlée aveugle où tout ne semblait que détresse et désastre, quelque chose se dégageait de supérieur à la force brute de la violence et restait.

J'ai indiqué à grands traits les principaux incidents de la vie de Marjan Smoluchowski. Il serait temps de montrer,

on
du
pe
Ja
so
so
qu
A
m

m
m
N
c
de
b
u
c
t
m
b

en peu de mots, la modestie du savant, la noble curiosité du chercheur, l'inquiétude de sa pensée sans cesse occupée, les fortes nourritures sur lesquelles elle se développa sans effort, la dignité de sa vie, la joie tranquille de son existence simple et unie, le charme singulier de sa personne, sa délicatesse à son cœur alliée à une bonté exquise, le respect et la sympathie dont il était entouré. Mais ici je m'arrête ; cette tâche est bien au-dessus de mes forces.

Il ne m'appartient non plus de louer l'adroite originalité et la souplesse de son talent vif et pénétrant ni l'audace de son intelligence qui aux ténèbres de la Nature savait opposer les facultés les plus rares, les ressources les plus imprévues. Ce Recueil dont, sous les auspices de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres, nous publions aujourd'hui le premier Volume, n'apporte-t-il pas un témoignage éclatant du succès avec lequel Smoluchowski a traité les problèmes aussi ardus qu'importants de la Philosophie Naturelle ? Il sera un digne monument élevé à la mémoire d'un Savant qui a eu le bonheur de contribuer aux progrès de la pensée humaine.

budzić zajęcie. W tomie niniejszym prace są ułożone w chronologicznej kolei, w jakiej ukazały się były pierwotnie. Całkowity wykaz bibliograficzny wszystkich pism Marjana Smoluchowskiego, ogłoszonych drukiem, zostanie podany w zakończeniu tomu II-go.

W wydaniu niniejszem uszanowano wszędzie myśl Autora, poprawiając tylko oczywiste przeoczenia i błędy, uzupełniając brak w kilku zaledwie wypadkach zaznaczonemi nawiasami, które ujęto w nawiasy, u dołu kolumny.

Marie à Mlle Sophie Baraniecka, fille de M. Baraniecki, géométre distingué, professeur à l'Université de Cracovie, il trouva en la personne de son épouse une confidente dévouée, une vraie collaboratrice.

Tout entier à sa tâche, Smoluchowski vivait heureux à Lwów, dans la paix et la dignité du travail ~~de la science~~. Il accepta cependant, en 1913, l'offre qui lui était faite d'assumer la direction de l'Institut de Physique de l'Université Jagiellonne à Cracovie. Il se trouvait ainsi successeur de Sigismond Wróblewski et d'Auguste Witkowski, le collaborateur de Charles Olszewski; il se sentait heureux d'appartenir désormais à cette vieille école qui, depuis plus de cinq siècles, est en Pologne le chef-lieu de la culture ~~intellectuelle~~ de l'esprit et la ~~ardeur~~ recherche scientifique. On pouvait espérer qu'il verrait bientôt se former autour de lui un cercle de disciples; que, dans ce milieu propice à l'étude, il exercerait une profonde et méritée influence. Mais à cette heure l'Europe portait en elle une lugubre destinée. La sécurité des fondements sur lesquels semblait reposer la civilisation était apparente, son équilibre était artificiel et sans raison de durer. Sous l'impulsion d'une crise qui se précipita avec l'entraînement de l'orage,

ch
de
m
av
de
ne

a
l'
Pa
Sa
Gu
ce
pu
l
sa
v
Ri
v

Après avoir subi l'examen du baccalauréat, Smoluchowski s'inscrivit, en 1890, à la Faculté de Philosophie de l'Université de Vienne. Il suivit surtout l'enseignement des professeurs Exner et Stefan ~~dont~~ et il accepta avec confiance ~~les~~ leurs conseils ; ~~mais~~ il n'eut jamais l'occasion de pénétrer dans l'intimité de Boltzmann dont il était destiné à développer et perfectionner l'œuvre.

Promu à l'âge de 23 ans Docteur en Philosophie sub auspiciis Imperatoris, il visite ~~bientôt~~ les grands centres de l'activité scientifique de l'Europe ; nous le trouvons tantôt à Paris, suivant les cours d'Hermite et de Poincaré, et travaillant sous la direction de Lippmann et de Bouty, tantôt à Glasgow où Lord Kelvin lui accorde le plus gracieux accueil. Il fut vite gagné par l'attrait de ce prodigieux génie, envahi par l'admiration qu'inspiraient et qu'inspireront toujours l'élan ~~de la pensée~~, ~~l'hauteur et~~ l'audace de la pensée de l'homme ~~ses vues~~ ; son ardente imagination, sa droite et belle tyanté, son exquise et si humaine bienveillance ; Smoluchowski, vingt ans après, parlait de Lord Kelvin dans ~~cette~~ une intonation affectueuse et émue où l'on reconnaissait l'écho de ~~ses sentiments~~ d'autrefois.

En 1897 et 1898, au Laboratoire de Physique de l'Univer-

pr
ses
dor
du
tig
ta
ta
da
de
ra
f.
l
ti
c
W
(
c
c
s
s
g
l

professeur consciencieux et habile, il savait communiquer à ses élèves quelque chose de son enthousiasme. Ces fonctions dont il s'acquitta toujours avec un soin rigoureux ne rédusaient point son activité scientifique. Travailleur infatigable, mû par le besoin de s'instruire chaque jour davantage, dominé par la passion de la recherche dont il n'acceptait pas volontiers les limites, Smoluchowski était alors dans la période la plus belle de la vie, celle où à la fièvre du travail se joint le charme flottant de toutes les espérances. Il ~~vécut à Lwów~~ lui, l'étude, quinze années laborieuses et féconds. Il accepta cependant avec empressement, en 1913, l'offre qui lui était faite d'assumer la direction de l'Institut de Physique de l'Université Jagellonne de Cracovie. Il se trouvait ainsi le successeur de Sigismond Wróblewski et d'Auguste Witkowski, le collaborateur de Charles Cieszewski; il se sentait heureux d'appartenir à cette vieille école qui, depuis plus de cinq siècles, est le chef-lieu, en Pologne, de la culture de l'esprit et du labeur scientifique. On pouvait espérer qu'il verrait bientôt se former autour de lui un cercle de disciples et d'adeptes; que, dans ce milieu propice à l'étude, il exercerait une longue et profonde influence. ~~Cependant~~ Dans, à cette époque,

~~toutefois~~ Les fonctions dont il s'acquitta toujours avec un soin rigoureux ne réduisirent point son activité scientifique. Professeur consciencieux et habile, ~~Smoluchowski~~ il communiquait à ses élèves quelque chose de sa science et beaucoup de son enthousiasme. Travailleur infatigable, mû par le besoin incessant de s'instruire chaque jour davantage, dominé par la passion de la recherche dont il n'acceptait pas volontiers les limites, Smoluchowski était alors dans la période la plus belle de la vie, celle où à l'ardeur ~~de la jeunesse~~ à la fièvre du travail se joint le charme infini de toutes les espérances. Il vécut à Lwów quinze années laborieuses et fécondes. ~~Il accepta en 1913~~. Il accepta cependant avec empressement en 1913 l'offre qui lui était faite d'assumer la direction de l'Institut de Physique de l'Université jagellonne de Cracovie. Il se sentait heureux d'appartenir désormais à cette vieille École, chef-lieu de la pensée nationale depuis plus de cinq siècles, à cette Université qui symbolise en Pologne la culture de l'esprit et la science ~~et où~~ Il se trouvait être ainsi le successeur de Sigismond Wróblewski et d'Auguste Witkowski, le collaborateur de Charles Olszewski. Il croyait pouvoir espérer qu'il verrait bientôt un cercle de disciples et de collaborateurs se former autour de lui ; que dans ce milieu propice à l'étude il exercerait une influence prépondérante. ~~Hélas~~ Il eut été difficile de prévoir quel était le destin qu'un avenir très proche, ~~hélas~~, ~~nous~~ réservait à Smoluchowski

l' é
des
n'e
rac
se
tio
d'u
des
tag
Sn
où
dos
for
cr
tu
su
se
do

l'Europe portait en elle une sanglante destinée ; la sécurité des fondements sur lesquels la civilisation semblait reposer n'était qu'apparente, son équilibre était artificiel et sans raison de durer. Sous l'impulsion ~~soudaine~~ d'une crise qui se précipite avec l'entraînement de l'orage, la vie des nations, avec une passion sombre, s'égara soudain dans les horreurs d'une atroce convulsion. Écœuré des luttes que la férocité des hommes leur inflige ~~comme un douteux châtiment~~, partagé, pour le sort de la Pologne, entre l'espoir et l'angoisse, Smolichowski assez frémissant à l'entassement aveugle où se heurtent aveuglément les hommes et les choses ; Séparé de l'Institut dont il avait la responsabilité (et qui bientôt était transformé en un hôpital militaire), attaqué en 1917 par une cruelle maladie à laquelle il succomba bientôt, n'a goûté que l'amertume du terrifiant spectacle ; il ne vécut pas assez pour s'assurer ~~une fois de plus~~ que ~~dans~~ de cette mêlée où tout ne semblait être que détresse et désastre il ~~découvrait~~ montrait quelque chose de supérieur à la violence brutalité de la ~~et l'iniquité~~.

28
17
45

tre
de C
Calo
To
intu
cipal
direct
quel
de Sig
retour
d'app
plus
tuie
espe
c, d
l'
était
la c
fuc
cris

Marié en 1901 à Mlle Sophie Baraniecka, fille d'un géomètre distingué, M. M. Baraniecki, jadis professeur à l'Université de Cracovie, il trouva une confidente dévouée, une vraie collaboratrice, en la personne de son épouse.

Tout entier à sa tâche, Smoluchowski vivait heureux à Lwów, dans la paix et la dignité du travail. Il accepta cependant en 1913 l'offre qui lui était faite d'assumer la direction de l'Institut de Physique de l'Université Jagiellonne de Cracovie. Il se trouvait ainsi le successeur de Sigismond Wróblewski et d'Auguste Witkowski, le collaborateur de Charles Olszewski ; il se sentait heureux d'appartenir désormais à cette vieille École qui, depuis plus de cinq siècles, en Pologne le chef-lieu de la culture de l'esprit et du labeur intellectuel. On pouvait espérer qu'il serait bientôt se former autour de lui un cercle de disciples ; que, dans ce milieu où les pierres et les murs semblent inspirer un ~~public~~ propice à l'étude, il exerçât une profonde influence. Mais à cette heure ~~l'Europe~~ pesait en lui un lugubre destinée, apparente à sécurité des fondements sur lesquels semblait reposer la civilisation ! L'équilibre ~~des relations humaines~~ du monde était artificiel et sans raison de durer. Sous l'impulsion d'une crise qui se précipita ~~avec l'entraînement de l'orage~~, colère aveugle qui les acide cor

la vie des nations, avec une passion sombre, s'égara soudain dans les horreurs d'une atroce convulsion. Séparé de l'Institut dont il avait la charge (et qui se transformait bientôt en hôpital militaire), partagé, comme tous les Polonais, entre l'espoir et l'angoisse, écoeuré des luttes que la férocité des hommes leur inflige, Smoluchowski assista frémissant à l'entassement où se heurtaient les hommes et les choses; une cruelle maladie qui l'attaque en 1917, alors qu'il n'avait que quarante-cinq ans, met, hélas, un terme tragique à sa vie. Il n'a goûté ainsi que l'amertume du sanglant spectacle; il ne vécut pas assez pour s'assurer que, de cette mêlée ~~aveugle et~~ sauvage où tout ne semblait que détresse et désastre, ~~quelque chose de pur et~~ un acte suprême de justice se dégageait et restait; il ne vécut pas assez pour se persuader qu'il existe ~~dans~~, en ce monde, quelque chose de supérieur à la violence. Il mourut sans apprendre que la Pologne qu'il a aimée et servie, que la Patrie douloureuse, qui, pendant un siècle, avait bu jusqu'à la lie la coupe du malheur, verrait enfin ses deuils réparés et recompensés ses sacrifices.

J'ai ~~indiqué~~ raconté à grands traits quelques ~~incidents~~ de la vie de Marjan Smoluchowski. Il serait temps de montrer, en peu de mots, la modestie du savant, la noble curiosité